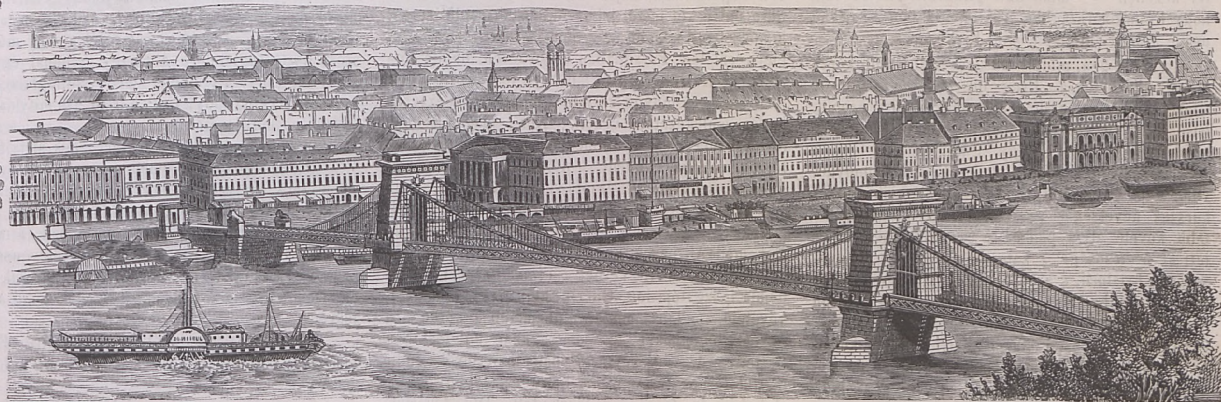

AZ ORSZÁG TÜKRÉ.

BUDAPESTI KÉPES KÖZLÖNY.

Második évfolyam.

6-dik szám.

Pest, 1863.

Februarius 20-kán.

<p>Tulajdonos és felelős szerkesztő: BALÁZS SÁNDOR. Szerkesztői iroda: Sándor-utca 16-dik szám t. em.</p>	<p>Előfizetési ár: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft., évnegyedre 3 ft. A lap megjelenik háromszor havonként, u. m. minden hó 1., 10. és 20-kán.</p>	<p>Kiadó: BALÁZS SÁNDOR. Kiadói hivatal: Egyetem-utca 2-dik szám.</p>
--	---	--

„A nagy korszak nagy festője” — mint III. Napoleón császár nevezé, midőn számára a becsületrend nagy keresztjét küldte, — meghalt.

Illő, hogy minden művelt nemzetnél, hol a művészetet nagyra becsülik, áldozzanak néhány sort emlékezetének, minyval inkább, mert Horace Vernet neve régóta ismeretes az egész világon, s nagy csataképeit minden nemzet fia egyiránt csodálja a versaillesi nagy képesarnokban, a francia „gloire” e művészeti szentélyében.

Ő a XIX-dik század francia iskolájának egyik legdicsebb és — valószínűleg — legnépszerűbb festője volt. Hosszú, fájdalmas betegség után, melyet bátran és önmegadással tűrt, hűnyt el, életének 74-ik évében. 1789. jan. 30-án született a Louvre-palota azon lakszárnyában, melyet akkor bizonyos számú művész részére engedték át, s folyó hó 17-én halt meg az „Institut” jobb-oldalt eső pavillonjában, a hol állandóan lakott. A két hely, hol született és meghalt, közel esik egymáshoz. Halálának távoleső oka azon megsebesülés, melyet lováról lebukva kapott. Hasonló eset többször fordul elő a francia nagy festészek életlétében. Így járt Gericault is, midőn egy-

Vernet Horace.

szer Horace Vernet társaságában a Monmartre magaslatain lovagolván, paripája elragadta, s egy kőrakásra dobá. De a m. p. st. szintén egy nekiszilajodott ló ülte meg 1861-ben. — Horace Vernet kitünő lovas és izgékonny jellemlévén, sokszor vak-

merőségekre ragadtatott, s e miatt több balesete volt. Midőn 18 év előtt először dobá le a ló, oldalait összetöré. Három hasonló balesete közül az utolsó néhány hó előtt, hayer-i birtokán történt, mely miatt fájdalmas orvosi műtételeket kellett szenvednie, mig nem esontsút kapott.

Horace Vernetben, — mint A. J. du Pays kifejezi — egy hírneves festőcsalád dynastiája halt ki. Neki csak egy leánya volt. De la Roche Pál festész neje — szép és bájos szellemű asszony, ki 1845-ben halt meg.

A dynastia alapító feje Vernet Antal, egyszerű díszítő festő volt, s több műve látható az avignoni muzeumban, hol egy teremben a Vernet-k munkáit őrzik, azon kegyeletből, hogy Antal és József avignoni eredetűek voltak.

Antal fia József, (szül. 1714-ben), Olaszországban tőkélatesítő magát, s nevezetes tengeri festője volt a párisi acedemiának.

Ennek fia, Károly, atyja könnyűségét öröklé, de nem tehetségét. — Lovakat, vadászlatokat, csatákat, népies jeleneteket festett, erősebb rajzólu volt, mint színező, s Olaszországban nem bírta el-sajlítani az eszményi nagy styl izlését. 1787-ben nül vette az ifjabb Moreaunak „a 18-dik század

legpárisiasb crayon-rajzolójának." a kitűnő írók művei illusztrálójának leányát. Ezekből eredt Horace Vernet, s anyai nagyatyja és atyjának kettős befolyása alatt, tehetsége nagyon korán fejlődni kezdett. Első mestere tulajdon atyja volt; de ez, hogy fia nagy festvényekbe kezdjen, Vincent műtermébe küldte át. A tanulmány nem nyomta el saját, eredeti szellemét. Tulajdonképeni mestere, mint egyik lapban olvassuk, nem más volt, mint maga a század, tele forradalmakkal, csatákkal és izgalmakkal, mik között Horace Vernet — palettel kezében — mindenütt jelen volt. Ezért van, hogy Franciaországban egy művész sem képviseli ugye század első felét, mint H. Vernet.

1812-ben, midőn 23 éves volt, több képet állított ki, köztük a „Prise du camp retranché de Glatz en Silesie, par le roi de Westphalie” címűt. Első osztályú érdemjelt kapott, s a közönség örvendelt rajta, látva, hogy a művészi tehetség a Vernet-családban mily állandó. Csinált könnyű, vidor képeket is, s atyjával együtt kikapriközök a korszak nevelésge gyarlóságait. De legörömeslebb követel atyja példáját a csataképeknél. E tér lett az ő dicsősége; a katonai „gloire”-t, a hadudomány hatalmát, s a győzelmeket senki sem festé nála élénkebben és nagyobb mérvűleg. Ily nemű munkáinak folsorolása egész katalógust képezne. Ott vannak a nemzeti muzeumban — a sok között — Jemmapes és Valmy, Hanau, Montmirail, (nagy megrontva a palais-royale-beli égés által,) Wagram és Friedland csataképei, az „islyi csata”, a roppant nagyságu „Smalah”, „Constatin” és aztán „Róma bevételé”. Ezek mind nagy bizonyosságai termékenységének, leleményekbeli bőségének és a ritka értelemnek, melylyel a jelene teket rendezni, a csoportokat elhelyezni, s az érdekes epizódokat fölűntetni bírta. Valódi érzéke volt minden iránt, egész a katonai egyenruhákig. Alkotásai életteljesekek; teli elevenségge, mozgalommal, s a cselekvények valóságával; bennök igazi francia szellem, s világosság ragyog, mely azon korszak költőit is hasonlag jellemzi: Beranger és Delavigne Kázmért, kik a diadalokat megéneklék, s a csapásokat megsiratók, és Thiers-t, ki ezeket történetekben beszélte el.

Horace Vernet roppant népszerűségét azonban nem csupán nagy tehetsége, hanem azon idők politikai szenvedélyei is szűlték, s emelék „Poniatovszki halála”, „a szántóvető katonái”, a „Barrière de Clichy”, az „Adieux de Fontainebleau”, a „törfelett gondolkozó capucinus”, s b. a „restaurant alatt nagy sikernek örvendtek, s különböző másolatokban még a szalmakunyhókban is el voltak terjedve. A művész kőrajzokban terjeszté műveit, azon hadias jeleneteket, melyek némi keserű vigászul szolgálták az invasio szegénytelen korszakában.

A jury azon esztelensége, hogy 1822 ben nem engedé kiállítani a művész azon képeit, melyek a köztársaság és császárság hadakozásait ábrázolák, csupán azon föltétel mellett, hogy a három szín kökardákat fehérrekre változtassa, H. Vernet népszerűségét még jobban növelék. 1837-ben a kormány — némi változáson menven át, — megengedé „Napoleont az arcolei hívnál” kiállítani. Ugyan ekkor „XVI. Lajos utós vadászata”, és „egy epizód a hastingsi csatából” — című festvényei is láthatók valának.

A kormány már 1825 ben, hogy az orleansi hercegné a művészetek iránt tanusított pártolását ellenesulyozza, megrendelé Berry hercege és Angoulême hercege arczképeit, s „X. Károly egy díszszemléjét a Mars-mezőn”, melyek a művész legjobb képei közé tartoznak; továbbá a Louvre új muzeuma mennyezetére „II. Gyulát, a mint a Vatican munkáit megrendeli”, s az állantanács termébe — „Fülöp Agostont egy csata elől.”

1820-ban H. Vernet, atyjával együtt Rómában volt. Az öregnek előérzete lehetett fia balsorsáról, mert mindig elszomorodott, midőn Horace-t lovon nyargalásni látta „a boldogos Gericaul-tal”. Itt együtt két képet csináltak az avignoni muzeum számára. Az atya egy római löftuttatót, a fia „Mazepát”, a mint szőlő lova ragadja. Később is, midőn H. Vernet a római francia akadémia igazgatójává nevezelették, ki, atya követé szeretett fiát. Párisba visszatérven, 79 évig élt, s öregsége daczára elevenségét mindvégig megtartá, s híres atyjára

és még híres fiára gondolván, utoljára is ez őszinte elmésséget monda:

„Különös, hogy én hasonló vagyok a nagy D a u p h i n-hez; atyja király, fia király, s maga soha sem király.”

Horace Vernet élénk szellemmel, sokféle hajjalmal és mozgékonny tehetséggel bírván, a pilanatok izlésének és szenvedélyeinek viszhangja volt Midőn hontársai pillihelenek lettek: ő a görögöket festé; midőn lord Byron lelkesité, a „Giaurt” ábrázolá; midőn Walter-Scott a skóthoni vén legendákat bájolá el, vászonra varázslá a highlandereket festőit jelmezükben; hasonló buzgalommal festé később az arabokat, s az algieri hadi élet részleteit. Fárhadatlan utazó lévén, befutá Európát és Keletet; ment, látott és festett. Alig csinált nehány könnyű vázlatot, mindent megzavarhatlan emlékezetébe véselt. Kelet magához voná egy darabig, de nem bilincselé le. Mint egy tükör, fölveté magába mindent, a nélkül, hogy valamit különös szenvedélyt érzett volna. Az újdonságok érdekelték és tüzelék leginkább. Keleti utazásának emléke: a „Massacre des mameluks, ordonné par Mohamed-Ali pasha.”

1828-ban H. Vernet a római francia akadémia igazgatója lett, Guérin után. Ott nem volt követelő, pedans mester, sőt inkább a különböző egyéni hajjalmokat és sajátosságokat mindenki ben tisztelte. A luxembourgji palotában levő „Judit és Holofernes”-e tanúsága, hogy ez időben a nagy styl komoly fenségére törekedett. Oly kísérlet, (jegyzi meg du P a y s), mely nem sikerült.

Horace Vernet bibliai tárgyakat is festett, ilyenek: „Rebeka a kútnál”, „Agar Abrahámtól elűzve”, egy második „Judit”, s a „jó samaritanus.” Sok, Rómában készített műve közül megemlítjük „Raphael és Michel Angelo találkozását a Vaticanban”, „a pápai carabinieri és rablók közti csatát”, a „Confession du brigand”, (mely 1848-ban Neuillyben tönkre tétetett), s „Victoria d’Albanon” arczképét, melyben az olasz szépség ragyogásával a vonások tisztasága s egy madonna alakzata párosulnak.

H. Vernet az arczképek festésében is nagy ügyességet tanusita. A „Frère Philippe” arczképe, — mely 1844-ben volt kiállítva, — maig is élénken emlékezik a párisiak; eleven és oly idomos volt, mintha dombormű lett volna.

Lehelten volna felsorolni H. Vernet munkáit, azon „Tulipán”-tól kezdve, melyet tizenegy éves korában M-me de Perigordnak 24 solért festett, a nagy afrikai csata képekig, melyeket Lajos Fülöp király százezer frankkal fizetett. Mint Versaillesben látható, táj- és tengeri képeket is készíte; a lovak festésében pedig oly különös ügyességet tanusita, hogy királynak nevezhető az állatfestők közt. Nem csak a lovakat, mindenfajta állatot jól tudott festeni. Átalában mindent, mit látott, elsajátított, képet csinálván belőle. Figyelő tehetségének és nagy emlékező erejének köszönhető, hogy sok műve a francia történetek egy egy élethű lapja. Utolsó nagy művei a magenta és solferinói csaták valának, melyeket a mostani császár kívánatára készített.

Ily termékenység mellett, azt gondolhatnók, mintha egész életében nem csinálhatott volna egyebet, mint hogy mindig csak — festett. Ellenkezőleg, sok mindennel elfoglaltá magát, s hosszas utazásokat tett. Világ fia volt, ki szerette az élvezket, sokat lovagolt és vadászott. Számítalan külföldi érdemrendet kapott, s végre a becsületrendnek is nagy-tisztséget tett. Szerencsés véréalkatu volt, vén korában is friss, élénk és eredeti szellemű. 1857-ben jeruzsálemi és egyiptomi utazásából leveleket közölt az „Illustration” ban, melyek fogalmat adhatnak szelleme szárnyalásáról. Nagy-lelkűségét és jó szívét sok esemény igazolja, s a párisi lapok nehány, sebtiben irt hasábot méltán igen kevések tartanak, hogy ezekben a francia iskola egyik legragyogóbb és sokoldalú festészet, s egy valódi kitűnő embert kellőleg méltányolhassanak.

„Korának e nagy illusztrátora” (mint de Viel Castel a „La France” ban nevezi,) halála előtt kijelenté, hogy a legnagyobb egyszerűséggel temessék el, katonai kíséret, küldöttségek és emlékbeszédek nélkül. Tiszteletben tarták e végakarát, s temetése csupán a jelenlévő közönség nagy

száma által vált fényessé. — A „St. Germain-des-Pres” templom, hová a koporsót az „Institut”-ból vitték, megtelt nagy sokasággal. Hat gyászkosci és sok fogat haladt a koporsó után. — Delaroche Pál, a híres festész két fia — az elhunyt unokái, — s unokaöccse Lecomte Hippolyt, történelmi képirok, voltak a gyászolók között. Marquis de Gricourt — az udvar egyik főújszje — képvisele a császárt. Vaillant tábornagy, s a császári ház minisztere, Mellinet tábornok s a császári testőrök egyik parancsnoka, Lawostine tábornok s nemzetőri parancsnok szintén jelen valának. Az akadémia s szépművészeti iskola tudósai, mesterei és művészei közül számosan mentek a nagy művész utós tisztességételére, s a nagy számmal egybegyűlt nép, mely a templom terét is elfoglaltá, fényes bizonyítást adá: hogy a francziák mily nagyra becsülik a művészetet.

Jelenleg nagy emléket terveznek sirja fölé. Legmaradandóbb emlékei azonban nagy művei lesznek, melyeknek rajztisztasága és színezése ellen a bírálók tehetnek ugyan kifogást, s azt is elmondhatják róluk, hogy itt-ott nélkülözik a magas stylt és költészetet, de melyek életelevenségek, nagy valóságuk és eredeti mozgalmasságuk által mégis mindig mély benyomást fognak tenni a nézőkre.

Horace Vernet mindenesetre Franciaország dicsőségéhez tartozik, mint anyja „gloire”-dicsőítője.

VADNAI KÁROLY.

Milton.

Villemain után *).

Milton 1608. december 9-én Londonban született. Atyja, képzett ember, a művészetek barátja s kiváló szépművészetek volt s a városban jegyzői hivatal viselt. A fiatal Milton a legudományosabb neveltetésben részesült, s a szorgalmas tanulás s a hosszas virrasztások miatt szeméi már tizenkét éves korában gyöngülni kezdtek. Az egyetemi tanulmányt fényes sikerrel Cambridge-n végezte. Az „Elveszett paradicsom” szerzőjének képzeld ereje először latin költeményekben nyilvánkozott, melyektől az észak latinistáinak ritka csint és kellemet nem lehet elváltani. Büszke modora miatt azonban több rendbeli ellenségeskedésbe sodortatván, öt évi ottani tartózkodás után Cambridge-t elhagyni kényszerült. Először egyházi pályára akart lépni, mely szándokáról azonban, képtelennek érezvén szellemét az egyház jarma alá hajlani s hitének függetlenségét meg akarván őrizni — lemondott.

Huszonnégy éves korában visszatért atyjához, ki már ekkor hivataláról leköszönve, falusi magányban lakott. Itt folytonos tanulmányozásban tölté évtől tiszán s csaknem az összes emberi ismeretet felkarolta: tanulmányozta a régészetet, az élő nyelveket, a történelmet, bölcséletet és a mathematicai tudományokat. Szórákozást elfoglaltásai közben csak a latin költészetben, melyet mindig szeretett és művelt és az angolban, melyre később új dicsőfényt vetett, talált. Kétségen kívül e korból származnak azon darabjai is, melyeket Milton később tett közzé, s melyek hűrneve megalapítására csekély fontossággal bírtak. Pusztán nagy tanulmány s a régiség iránti jó izlésről tanuskodnak, mik eredeti lángszével párosulva, ezt, ugy látszik, hogy néha a tanultság és visszaemlékezések tömege által elszibbasztották. Latin költeményeiben sok szabatlóság és zengzetesség van, de angol verseim, mikot a rím bilincsei alól még nem bitorokodott felszabadítani, erőteljesség és keresettség érezhető. Első kísérletei közül sokszor dicsérték az Allegrot és Penserost, e két művet, melyekben azon ellentét, mit cizeimk ígérnek, épen nem található fel. Milton lángesze, ugy látszik, ekkor kezdett megbarátkozni a szomorú és magasztos eszmekkel; s e korból a Comus, e tündéres vig darab, olasz utazás s több benne a bizarr, mint a vig.

Miután Milton tanulmányai foglalkozva, több évet e magányban töltött, anyja halála után

* Etudes de litterature ancienne et étrangere par. M. Villemain. Paris, 1858.

Olaszországba ment. Átutazott Franciaországban, melynek még ekkor kevésbé fejlett irodalmát ismerte, s Florenczbe ment, hol több ízben alkalmat talált a nagy Galileit fogságában láthatni. Olaszország szép ege, a költői táj s a műkincsekben gazdag vidékek, hol mindenhez Tasso diadalának emléke van köve, elhajtolták az ifju angol kedélyét. Rómában kétszer volt, hol a vallásos kérdésekben tanusított merész állításai mellán nyugtalanoságra ejthették barátait.

Daczára ennek Barberini bibornok igen előzékenyen fogadta s az ő hangversenyein, hová hivatalos volt, találkozott Leonardoval, a híres zeneszónóval, kinek hangját és szépségét néhány angol versben s egy olasz sonettben örökítette meg.

Dél irodalmában régóta jártas levén, tisztá toscanai nyelven néhány költeményt írt Milton, melyeket Olaszország akademiáiban sikerrel olvasott föl. Költői dícsvágyának egyedül célja mégis az volt, hogy anyanyelvét minél simábbá, tökélyesebbé téve, e nyelven egykor pályatársai gondolatainak méltó tolmácsa lehessen. Eelől kezdve mindig azon reménytelkesíté, hogy hona dicsőségének egykor nagyszerű emléket állítand. Villa Manso marquissai benső baráti viszonya Nápolyban még inkább megerősíté e hitét; e nagy elméjű s lelkes aggastyán Tasso t ismerte és igen szerette, s róla az emlékezések ama hűségével s azon részletes pontossággal beszélt, melyet a nagy és szerencsétlen emberek barátságba szokott emlékünkből hátrahagyani. Milton lelkesülve érzé magát Tasso barátjának hallatára. Augustus századhoz méltó latin verseiben ekkép szólott hozzá: „Istenektől kegyelt agg, a te bölcsődet Jupiter őrzé s Phoebus árasztá el gyöngye sugaraival; mert csak egy születésűtől fogva istenekből szeretett halandó lehet oly szerencsés, hogy egy nagy költőt gyámolthasson *).

Milton is olyan barátot óhajtott, ki dicsőségének hasonló védelmezője s hmainak szintoly kegyeletes őre legyen, s fogadta, hogy ilyen éron Anglia régi emlékeit, Arthur király hőstetteit s a lovagok bajnokait s is meg fogja énekelni. Milton Nápolyból Sziciliába s majd Görögországba szándékozott utazni, midőn hazája mozgalmainak első zaja a szabadság szeretetét, mely cseppel sem volt gyengébb benne a költészet iránti hajlamnál, lángra lobbantván benne, visszahívta őt honába, melyet szolgálni akart. Olaszországtól nehezen vált el s Rómát, Florenczet, Velenczét és Milanot utbaejtette. Miként Voltaire egyik adomája mondja, ezen utóbbi városban történt az, hogy Milton egy első ember bukását tárgyzó **Andreini** által írt olasz dráma előadásán jelenvén meg, meglepte a tárgy nagyszerűsége, s hogy ekkor fogamzott meg agyában költeményének terve. Az angol önzés eltagadta ezen eredetét s Johnson hevesen kikelt Voltaire ellen.

Az adoma, daczára ennek valószínű: mert az említett dráma csakugyan létezik; sőt a mit Voltaire elhallgatott, Lucifernek magánybeszédje, a mint a napfényt megpillantja feltalálható az első felvonás második jelenetében; s nem lehet tagadni, hogy ezen darab indulása és eszméi, a sátán naphoz intézett fősöngés szavainak gyöngye vázlatát képezik. De mit ért azon csekély utazás, melyet a költő lelkesezdése s eszmegazdagsága teljesen elfelejtetnek? Azon hit természetes indoklásával, hogy Milton benyomásait s nagy eszméjének csiráit részben Olaszországból hozta magával, szolgál az, hogy ezen eszmét ama művében is feltalálhatjuk, melyet viszatértekortett közzé oly tárgyak felől, melyek nem igen voltak alkalmasak szellemét arra előkészíteni.

1640-ben a forradalom első rázkódásai s a püspöki párt ellen intézett rohamok közepette érkezvén Milton Londonba, csakhamar beleavatkozott azon vitákba, hol a köztársasági szellem a hittani fészegetések alá bujt. Ez időtőlton több ifju nevelésével foglalkozott, kik között volt két unokaöccse is; mely körülmény azon kérdés felett: vajlon volt-e iskolamester vagy nem? dicsőőnének és rágalmazóinak sokszor vitára adott alkalmat. Kizárólag csak kisserű gondok s pártviszályoktól levén elfoglalva a Püspökségről s az Egyházkormányzatról **) egy-egy iratot s az Egyház

reformálásáról egy értekezést bocsátott közre. De e vitákból észre lehetett venni, hogy Milton a pártszenvedély alatt más eszmét, más lelkesedést ápol. A puritan okoskodások syllogismusainak ellenében azt hirdeti, hogy nemsokára hallatni fogja magát egy ember, ki az ur könyörületességét és ítélteleit magasztos és új dalamokban éneklendi meg. Majd egy költői kitérésben megemlíti Homert, Virgilt, Tassot s azt állítja, hogy a vallás magasztosabbat alkottathat, mint az ő költeményei; s tartózkodásról szól, melyet a vallás irányában lerónia kell. „Pár év múlva, mondja, betöltendém e fogadásomat: egy műről van szó, mely nem az ifjúság tüzeből vagy a bor gőzéből fog születni, mint azon versek, melyek csak egy közönséges szerelmes tollából folynak. A mű, melyről gondolkozom, nem Mnemosini vagy csábító leányarczra való hivatkozás által fog hatni, hanem azon örök szemmelhéz intézett forró imáért, ki tudomány és ékeszülással képes fölruházni bennünket s ki szeráfját oltárai tüzeinek egy-egy szent sugarával azért küldi el, hogy választottjainak ajkait megihlessé és megtisztítsa.” Végre szomoruan viszszaetekintvén azon bonyodalomokra, melyeknek ő is részese volt sajnálja, „hogy elhagyta kedves, boldogemlékű magányát, kiszállván a zajló tengerre, mely messze ragadta őt az igazság tündöklő képétől, melyen kedvenc tanulmányai csendes, tisztá légkörében oly örömet elmerengett.”

Azon zavarok, melyeket Milton sodortatott, napról napra jogosabbá s keserűbbé tették bánatát. A szabadságérti rajongás, a nyíltság és hevesesség egy neme, az emberekkel s a mindennapi életteli ismeretlenség, a csupán saját gondolatainak élő lélek folytonos családási fejleszték ugyan Milton lángelméjének eredetiségét, de egyszersmind hajlandóvá tették a nagyobb hibákra és zsmánnyul dobták őt azon rajongók és nagyravágók terjedő hatalmának kik csakhamar lángborították Angliát. E zavarok közepette Milton házasságra lépett, mi neki újabb dolgozatokra nyújtott anyagot. Neje, egy a királyhoz hű család ivadéka, elveinek gyűlölése miatt elhagyta őt; Milton erre négy szenvedélyes értekezést írt az elválás jogos és szükséges voltának bebizonyítására. Megtámadtatva e miatt a presbyteri párttól, melynek elveit addig sok részben követte az independens karjai közé vetette magát s a vallási és polgári hatalmak karjai iránti gyűlöletét megkészszerete. Háborgó keble azonban soha sem zárkozott el a gyöngébb érzelmek előtt. A király ügyei rosz fordulatot vevén s nője ismét közeledni akarván, a barátjai által eszközölt találkozás újra kibékíté Milton szívét. Nője egész családját, mely a győzelmes párt boszujától rettegett, házába fogadta s felettük nemeslelkűleg őrködött.

A királyi ügy bukása s Károly fogsága azon nagy hűnek lón okfeje, mely beszennyezte az angol szabadságot. Az uralkodó ellen annyira felingerült parlament, mely azonban még sem vetkezte le a jog és emberiség érzéletét, Cromwell katonái által erőszakosan megtisztítottat s a király felett azon szarnok szeméi előtt, ki a trónból zsámolyt készített magának, néhány bősziült vagy elvakított ember mondott ítéletet. Milton nem avatkozott be e rémes jelenetekbe. A r e o p a t i c o a név alatt fegyvert fogott a sajtószabadság védelmére, mit Cromwell meglehetősen elnyomott, mivel működése a király ortalmaszására volt irányozva. Milton egy másik iratát, mely a királyok és előjárók felelősségéről puritani szenvedélyességgel szólt, a halálítélet előtt vonakodott napfényre hozni. Ekkor nagy tervének valósításával volt elfoglalva s anglia történetét szándékozott megírni. De tehetségeiért és lángoló honszeretetéért ő rá is ráesett Cromwell választatása s az államtanás mellé a latin nyelv titkos-tolmácsának nevezetett ki. Cromwell sajátos, mindenre alkalmazott politikájánál fogva e nyelvet akarta az idegen hatalmasságokkal közlekedés eszközévé tenni. Milton most már, inkább mint valaha követé az independens szenvedelmét s részvevén rajongásaikban, utóbb még merényleteiket is helyeselte.

Egy I-ső Károlynak tulajdonított „a király képe” című könyv a parlament és a király-gyilkos itélőszék iránti közingerültséget még inkább fokozta. Milton erre igen bántalmazólag felelt. De

megmondók már egyszer *), hogy „azon király ellen elkövetett méltatlankodásokban, ki nem volt többé király, az itélőszék üldözéseiben a vérpad utáni megbecstelenítésben valami megvetendő, vadsg volt, mit a vakító állkesedés elrejtett Milton lángoló lelke előtt.” Sokat beszéltek ekkor Saumaisevel gyűlöletes és bizarr vitájának botrányosságáról is, kinek Károly emlékének védelmére írt könyve nem volt méltó oly szép ügühöz s oly nagy szerencsétlenséghez. Milton felelete heves tudományossággal volt írva. A szabadságérti rajongva lelkesezdő XVI. század pedans szelleme van visszatükrözve itt, s Brutus, Sámuel és Judith nevére hivatkozik, hogy Cromwell és Bradshaw büntetést igazolhassa. Milton csaknem világtalan volt már, midőn ezen művébe kezdett s dicsőségének tartá, hogy szeme világát ezen gyűlöletes, bár általa hazafiasnak hitt mű írása által vesztítete el. Az érdelemlett mellőzéstől gyötörtetve, 1854-ben sajtó alá adta az Angol nép védelmét. Ez volt a czime azon néhány ember védiratának, kik Anglia szarnokai valának s kiktől később a hon is elfordult; majd önvédelmet (Defensio auctoris) adta ki s meg kell vallani, hogyha vitáiban heve gyakran elragadta is, önvédelmében nyugodtan s méltóságteljesen viselte magát. Feleletül elleneinek, kik ré Virgil verseit:

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum. — alkalmazták, leírja életét és személyiségét.

Milton ezen elbeszéléséből látható, hogy politikai szenvedélyeibe soha aljas érdek nem vegyült. Mint az igaz ügy barátja, közpészerű vagyónát áldozatkészséggel szentelé a parlament ügyének. Századának vallásos republikanismusával más áhrándképeket hozott összekötetésbe, melyeket kedvenc tanulmányai s az ő-kor csodálása közben merített. Előtte a puritánok szigora s a hosszú parlament dictatorsága a római ékeszülős és szabadság utánzásá volt. Képezte Görögországnak az angol köztársaság fegyverei által való felszabadításáról álmodozott. E reményét egy atheni ludshoz, Philarashoz intézett levelében fejezi ki legéhetőbben, ki, futva hona gyalázata s a törökök zsarnoksága elől, akkor Európában utazott. Milton, ki az ő-kor irodalmával mindig előszeretettel foglalkozott, magát szolgálataiert a parlament által Prytaneumban táplált görögnek tekinté, szeretete volna az angolokat megbarátkoztatni azon eszmével, hogy Athenének segélyre menni s falai közé vissza kell vinni a szabadságot, a dicsőséget és a művészeteket. De Cromwellre Milton csak csekély befolyást gyakorolhatott s az ügyes bitórló könnyebbnek és biztosabbnak találta Jamaika meghódítását.

(Folyt. köv.)

SZANA TAMÁS.

Fölfedezések története

a világ kezdetétől a jelenkorig.

V. Római caesarok alatti fölfedezések.

(Folytatás).

Egy római hajó, az arabiai tengerbőlben szélvésztló elragadtatva, véletlenül az indiai tengerre vettetett. Taprobane kikitőjébe. Hasonlóképen véletlenségéből volt a hajón a Verestenger vámfelügyelője, sakaratja ellen Ceylon szigetre kellett utaznia, ki a római császár követének adván ki magát, Taprobane királyától előzékeny vendégzeretettel fogadtatott, s gazdagon megajándékozva, egy taprobanei követség kíséretében Rómába visszaküldetett.

Ezen követség által esett Rómának tudomása, mily gazdag azon sziget becses terményekben, aranyban ezüstben, és gyöngyökben, s mennyire meg van népesedve emberekkel és elefántokkal.

Ezen fölfedezés a pénzszomjas rómaiak vágyát India kincsei után felkelté.

A földismére nézve új kedvező körülmény volt a passát szelek fölfedezése.

Hippalus (K. u. 50. év körül), kiról csupán annyit tudunk, hogy tengerész és kereskedő volt, az indiai tengeren utalgó, közönségesen passát szélnak neveztél mmsson segélyével Ma-

*) Histoire de Cromwell, liv. IV.

*) Dis dilecte senex, te Jupiter aequus oportet Nascentem, et miti lustrari lumine Phoebus, Atlanticus nepos; neque enim nisi carus ab ortu Dis superis magno polterit favisse poetae.

**) On the reason of Church Government.

labar kikötőig ezvint merészelt, kereskedelmi ügyeit elintézendő, s ugyanazon szelekkel ellenkező évszakban visszavezetett.

A menet s jövet szerencsésen sikerült Hippalus nagy előnyére. Ezen szeleket a fölfedező tisztelőkre Hippalus-szeleknek nevezték el, s azon időtől fogva igen gyakran használták azt a tengerészek, s mai napig is használják e czéla.

A tengeri szelek használásának ezen föfedezése annál inkább említést érdemel, minthogy ezideig a hajósok a mély tengertől félelem miatt, a tenger partjaitól messzire távoznai nem mertek, anélkül kezdék merészkedni a szelek fuvalmaira bízni navádzukat, azt inkább kikerülték azokat.

Az indiai út a perzsiai öblön keresztül folytatást a part hosszában vezetett, s ezen körülmények ideig állandó akadály volt India kereskedelmére nézve, mely jelenleg teljes virágzásban van.

A kereskedő Julius elején indult meg kedvező szelek segítségével egyenesen Indiába s tródiót Malabar kikötőjében dec ember haváig bevégzé, honnan minden nehézség és akadály nélkül az arabiai öblön keresztül honába visszatért.

Ezen kereskedelem felette nagy nyeresémmel járt s azt igen élénken ösztök.

Mihelyt a mély tengerre bocsátkozni bátorodtak, azonnal nagyobbzerű hajókat szereltek fel, melyek nagyobb mennyiségű árucikkokkal, s erősebb fegyveres fedezettel megrakodhattak, míattal az arabis tengeri kalózákat megfékeztek, kik ezen életmódot mai napig is űzik.

Áfrika tengeri kikötőjében és Yemenben élénkség támadt, mely a Fokhegy körülhajózásáig a világkereskedelmet Alexandriához s Olaszország-hoz bilincselte.

Nero (K. u. 54 — 64. évben) szintén szélesbíté a földismét, melyet fényűzés kedvelésének tulajdoníthatni, ki a borostyánkő hozatala végett egy hajóhadat a keleti tengerre Poroszországba küldte, mely czélját érven, a földismét egy lépéssel előmozdította.

Ezen korban Németország is ismertebb lón. Az északi részek a Duna és a keleti tájak a Rhenus folyó mentében homályosan voltak ismervé, csupán a Duna déli részei voltak a rómaiak hatalmában és ezek, valamint a Rhenus nyugati partjai, a számos barbár betörések ellen egy erődvény lánczolatall voltak védve, melyek Középeurópa mostani virágzó városainak kezdeményezői valának.

Minden kísérlet, a római miveltségnek a barbár népek közötti meghonosítására sikeretlen volt. s Augustus császár gyakran elkeseredett, midőn legióit ezen népek megsemmisítették, s csak a belviszályok törtek utat Germaniába a rómaiaknak, kik oda fegyveres kézzel behatolni nem hittek.

Egyes telepítvények s kisebbzerű erődvények építése sikerült a rómaiaknak Germaniában: állandó uralmat azonban nem alapíthattak ott.

Mindamellert Germania népei ismeretesek voltak a rómaiak előtt, bajor, szász, cseh, markomán, quad, dák és sarmatha népeket gyakorta említ a római történelem.

India ismerete is nagyobb terjedelmet nyert, melyben Seneca (K. u. 60. é. k.) 118 népfajt, 60 folyóval számlál.

Áfrika keleti partjai is körülhajóztattak.

Nero két centuriót küldött a Nilus forrásainak kikutatására, kik Aethiopián át egyik királytól a másikhoz ajánlvá, egész a Colla Magaza benőtt posványáig hatoltak, hol a folyót két sziklából nagy erővel fakadni látták, s nem kétkedtek abban, hogy ez az aethiopiai hegyekből eredő Nilus és Astapus folyó forrása.

Az e korbéli hajózáásokban azonban kevés hasznos volt a földisme előmozdítására, minthogy kereskedelmi szempontból indulva ki, csak a tengermentéi kikötők leírásával foglalkoztak, a belső föld azonban tekintetbe nem vétetett.

Periplus, ki szintén Nero idejében élt, Arabia, Perzsia és Malabar kikötőt mind előszámolja, a kereskedelmi városokat megemlíti, s az akkori kereskedelmi történetet meglehetősen adja elő. Miből láthatni, hogy a császárság virágzó korszakában ezen tengerek igen ismeretesek voltak.

A keleti tengert szintén meglehetősen ismerte, valamint Chinát is Serorszag néven említi. A chinaiak már azon időben sem voltak barátjai az idegeneknek; mert az árucikkokat, melyeket a se-

rekhez szállítottak, Thine vagy Thie városában rakták le, s azokat épen oly módon cserélték vagy adták el, miként az mai napig is Cantonban és Kiaechtában történik.

K. u. 70. é. adta ki az idősb Plinius oly nagy gondallal összeszedett természetörténeti műveit, s annak 2—6 ik könyvét a földleírásnak szentelte. Ezen mű annál becsesebb, mivel azon munkák, melyeket e jeles történetbuvár segédforrásokul felhasznál, nagyobbrészt elvesztek.

Művein izlés, tapintat, éles fölfogás és türelem nyomai láthatók. Minden ország leírásánál a legtekintélyesebb írói tüzi ki irányul, s a többi hégzogatok más szerzők után pótolja s egészíti ki, s a mi a legérdekesb, azt tapintatteljesen tudja kiemelni. Sok író, kinek művei elvesztek, Pliniusnak közszóni halhatatlanságát.

Plinius is saját korának képviselője; a tudományokban minden addig áll föld- és természetismerőknak műveit encyklopaediai munkájában kivonatilag adja elő, s azáltal vivja ki a világ általános elismerését és tiszteletét, hogy egyik mű fellett sem mondja ki sem helyeslő, sem pedig gáncsoló bírálatát.

Földisméje meglehetősen terjedelmű. Állítása szerint Gades (mostani Cadix) és a Herkules oszlopaitól Spanyolország és Galliából az egész nyugati körülhajózható.

Különös azon állítása Pliniusnak, hogy keleten a kismedve csillagzat alatt, hol a tenger a Káspító felé hajol, Seleucus és Antiochus uralkodása korában makedoniaik által behajóztatott. Vajjon mire czélzó Plinius ezen tudósításával? tán Ázsia körülhajózására?

A Káspító táján, az Océán partvidéke nagyobbrészt behajóztatott, s Keletre, valamint Nyugatra csupán az Észak-tenger egy kis része maradt fölfedezetlen.

Az Océánnak ezen közelségét az Azovi tenger otléte által véli bebizonyíthatni Plinius, mely felett határozottan nem mer nyilatkozni, vajjon az Océánnak egy öble-e, vagy pedig önálló medret képez. Természetes, hogy itt tévedésben van; ez azonban mit sem bizonyít, a görögökötől elsajátított sark csillagzat alatt fekvő ázsiai keleti partok körülhajózását is említi, s úgy vélekedik, hogy a karthagóiak korában az áfrikai partok Gadestől fogva az arabiai tengerig ismeretesek voltak.

Művei azonban nem mentek egészen a korabeli mesés ábrándozásoktól.

A Visztula partjain s a Kárpátok alatt lakó sarmatákról hitelesen ír. A Balti-tenger partjait körülmenyesen ismeri s a borostyánkővet termő földeket éléthon jellemzi. Déli-Lengyelország egy részében hastarni népfajt említi, melynek megerősített lakhelyei vannak, s a sarmatákkal közös nomád életet s szövetségben él; északra a Visztula torkolatánál azonban a rabló vendek laknak. A Visztula folyón kívül Guttalusnak nevezett Pregelt említi s úgy látszik, hogy az Odera folyam ismeretlen volt előtte.

A Visztulától nyugatra egy terjedelmes földet nevez meg, melynek Epigia nevet ad, ezt azonban később Tacilus Estia (Ostland, Esthland) néven említi.

Germania belsejét Sylva Hereynia (Harzwald) név alatt ismeri, mely vaddal s félig vademberekkel van tele.

A Brit sziget leírását felette soványul adja, mely már Julius Caesar idejében ismeretesb volt, s ámbár e sziget lakói hősileg védtek magokat a római iga ellen, mindamellert a Wester szigetek Scotiától nyugatra Hebrides név alatt ismeretesek voltak.

Anglia északi részét frigantok lakták, kik alatt Eboracum (a mai York) mint római gyarmat virágzóvá lett. A Wallis hercegséget hős törzsök lakták, nyugaton pedig ordovici népfaj bonolt, emberáldozatokat hozó druidákkal. A silurok Saverne felé terjeszkedtek ki. A dobniai Clwumban a mai Gloucesterben, és a legerősb népfaj Norfolk- és Suffolokban, valamint a trinobartok Camalodunum (a mai Colchester) város és tájfék lakták. Londinium virágzó kereskedése már azon korban említetik Anglia déli részét nagyobbara a belgák népsítették meg s Winchester birtokában voltak. Az Aquaesolis (a Bath fürdők) már akkor híresek voltak,

és a rómaiak által el nem foglalt nyugati részekben damoni törzs észkelt.

Hibernia, melyet már a görögök Jerne név alatt ismertek, azon időben a rómaiak előtt ismeretes volt. Ezen szigetet eleinte hideg légmérséklete miatt lakhatlannak tartották, a honnan valószínűleg elnevezése is ered; most azonban tapasztalták, hogy légmérséklete épen oly szelid, mint Angliát; termékeny földje, kövér legelője van, és sok biztos kikötői miatt könnyű hozzá férhetni.

Gallia római tartomány, s még pedig nagy jelentőségű. Két részre volt osztva, Alpeken inneni és túli Galliára; még pedig az utóbbi sokkal nagyobb terjedelmű volt, mint a mai Franciaország. A Pyreneusokon át Spanyolországnál az Océánig s ezen egész a Rhenus torkolatáig voltak északi határai, a Rhenus és Duna választák el Németországtól, Olaszországtól pedig az Alpepek Négy nemzetiségek lakták ezen gazdag földet, u. m. a a Garonnától a Pyreneusokig, s az Océántól a Sevenneig aquitanok; a Rhone torkolatától a mai Toscanáig s az Alpekekig ligurok; a celták, vagyis a rómaiak által tulajdonképen gallusoknak nevezett fő néptörzs, Bretagne végső szelítől a Rhenus mentéiben egész az Alpekekig laktanak, a helvetekek szintén hozzájuk számítottak. Végre s az utolsó néptörzs belgák voltak, egy a celtákból és germanokból kevert népfaj, a mai lakhelyükön.

Galliának a Középtenger partjain görög gyarmatai voltak; ezek között Massilia (ma Marseille) a föld legvirágzóbb görög városainak egyike volt, melyet bár a Pompejus és Caesar közötti polgárháború fel is dúlt, mindamellert az a bölcsesség iskolája maradt, s e tekintetben Athene vetélytársa volt.

Gallia ellenben Róma uralma alatt virágzásnak indult, s minden más tartományok fölött előnyösen miveltetett, ápolltatott, s rövid időn nagy hatalomra vergődött.

Az Alpeken inneni Galliában Felső-Olaszország, s a délnek eső dunamelléki tartományok egész Rhaetiáig foglaltattak; miért is négy részre osztottat. A Po vizén túl az egész Felső-Italia Turinig; a Pón innen Mantua, Parma, Modena, Bologna és Faenza; a harmadik tartományba az Ets vize és a Középtenger közti vidék; végre a negyedikbe Liguria és a Po, Arno és a tenger közt fekvő föld volt befoglalva.

(Folyt. köv.)

POTEMKIN ÖDÖN.

Budai Julia.

(Képközhöz.)

Pár évvel ezelőtt egy előkelő hölgy érkezett a fővárosba. Ha nem mondták volna is, modora, tournürje és egy bizonyos neme az elegans felszteleknek elárulta, hogy Párisból jő Párisból, hol a nagyvilág forgalma mindenkit művészszé nevel. Diplomata, virtuoz, kereskedő, aranymivés, szakács, delnő, divatárusnő, virágárusleány, — mindenki művészszé képződik itt, a ki helyt akar állani, és a nagy emberáradatban mint egy jelentéktelen csepp elenyészni nem akar.

A mi párisi vendégünk is művészszé volt a maga nemében, mit bebizonyított, mert alig pár heti ittléte alatt, már a társaságok és salonok hősnője lett, a színházban a látszóvok páholya felé irányozódtak, — hintaja nem rohogott el úgy, hogy a bennőlő figyelmet ne gerjesztett volna, — és a mi több, daczára annak, hogy nyel-ünket nem beszélte, a nagy közönségnél is nagy népszerűsége tett szert. Éles szemével csakhamar fölismerte a nagy közönség hajlamait, hangulatát, gyöngéit s annyival biztosabban használhatta föl azt, mert e közönség épen politikai forrásban volt, mely mindig keres magának valakit, a kit szeressen vagy a kit gyűlöljön.

Nem vonjuk kétségbe, hogy a finom érzék és a megkedveltetés művészete mellett lelkesedés irántunk, rokonszenve, hazánk nemzetünk iránt, a sziv dolga is volt, elég az hozzá, a nép egy idegen grófnőről, sőt anyyi dicsefény-környezete, hogy legutóbbnyire, mint „herceggrófnő” be-szélte, a ki rendkívül szereti a magyart.

Tebát fonn és alant már megvolt birneve; — még csak az ugnevezett szellemi osztály volt hátra, mivel ez a népmel emelkedetbe, az aristokráciánál anyagilag szegényebb, az uralkodásra azonban eszenél fogva mégis számot tart, kritikáinl szokott, és valóban ez előtt nehezebb folkapni, épen azért mert elégedetlenebb, epé-

Budai-Apraxin Julia, mint Zrlayi Anna.

sebb, — és helyzetését rendesen igazságtalannak tartván, csupa ellenzésből se fogad el mindent.

A mi delnők megnyerte ezt is. Mint írónő lépett ez osztály soraiba. Egyár regényét francziából magyarra tette át, és természetesen a finom delnőnek az irodalom se nehezíté a koszorúkat. Sőt, hogy a koszorút közvetlenül vehesse át a közönségtől — szin-

művet irt. A szinmű előadatott „Honfoglalók” czímmel; a háttért ősi történetünk képezte, a darabot grófnő írta, a feltűnés megvolt, a taps és riadó általános; a szerzőnő férje oldalán páholyából köszönte meg a ki-tüntetést. S a tömeg annál lelkesebb vala, mivel az írónő darabját tapsolván, ragyogó gyémántjait is bámulhatta. Pedig e sugár a szellemi fénykört is kellemesen emeli.

Nekem, midőn e delnőt legelőször megpillantám, szintén egy külsőség miatt tűnt föl.

Az akkoriban viselt pártaszerű fejdíszre egy koronát képezett kilencz boggal, mindegyikének tetején egy drága ritkaságu igaz gyöngy. Azonkívül a hosszú selyempillák által árnyalt nagy hosszukás met-szetű szemek, és egy fehéren, meglehetősen szobrász-

tökéllyel tomborodó váll is, nem egy másodpercczel tovább kötötték le a néző tekintetét.

Ez volt az akkoriban unneppel népszerű salon-hölgy — Bathhány Artúrné, Anpraxin Julia grófnő.

Egyébiránt föltűnni tudó ügyessége mellett más maradandóbbat is jegyzett föl róla a jótékony-ság nem-tője. Akkorában nem egy házi szegény bálakönnnyel beszéltek, hogy míg ő az utcán, salonokban, színpadon z a j j a l szeretett járni, csendesen lopózkodott az inség kalibába és a szegények beteggyárához.

Volt neki egy kertésznöje a királyutczában, a kitől virágokat szokott vásárolni.

Egyszer a mint hintaja ott megállt, az öreg Susette — így hitták a kertésznök — már készen hozta eléje a legszebb kaméliabokrétát.

— Köszönöm, jó Susette! — mondá a grófnő, — ezuttal nem virág kell, hanem jó petrezselyem. Egy betegem van a szomszédban, szeretném ha jó levest kapna.

Év múlva elutazott. Eltűnt a salonok láthatáráról. S természetes, hogy e légkörben az eltűnés ép annyi száját mozgásba hoz, mint a feltűnés. Midőn újra vizs-zatért, az új palotanégszög egy szerény lakásán talál-juk, hol mint Ariadne Naxoson elvonultan élt, sz az előbbi „nagyvilágból” nem vezetett többé hozzá semmi fo-nalszál.

S úgy látszik, az összekötőhidnak utolsó deszkát akkor égette el, midőn „Országgyűlési beszéd” című vigjátékát szíre hozatá, melygel a születési aristokra-tia nagy pecsétet levélét az ész-fenségesség javára elég ki-hívólag szakítá ketté.

Bár nem zajosan folyt, bár a fegyverek csat-tozását nem lehetett hallani a figyelmesebbek észreve-hették, hogy e delnő és régi barátai, és ezek öszimeres köre közt csata foly, mely a fokonkint nagyobb visszavonulásból és térszorításból itélve, az előbbinek hátrányára látszott fordulni. E csatavetés még nagyobb bizonyosságot nyert az által, hogy a tömeg is, mely előbb oly figyelemmel kísérte, és a melynek jó ideig fősnője volt a fővárosi társaséletben, elesett tőle. A bál-vány agyagtalapjából véletlenül egy kissé több lett le-leplezve, a nimbusz összfoszlott. . .

A „grófnő” érezte e vereséget, azonban a meg-próbáltatás súlyosabb percében hozzálépett azon szel-lem, melynek onfeláldozó védője volt:

„És e szellem így szólott hozzá:

„Grófi koronád árnyéka alatt én menedéket talál-tam egykor, pártomat fogtad, akkor én szegény voltam, hogy állásod előnyeit valamely tetézzem. Most te me-nekülsz hozzám, rajtam a sor, hogy háladádot legyek és vesztésedéért kárpótoljalak

„Én egy pontot mutatok ki, de honnan mégis erős akarattal sokat visszavihatsz.

„Fényt, dicsőséget, nevet, népszerűséget, czimert és hatalmat.

„E pont a szellem országának egy parányi pontja, ime — a budai népszínház.”

F. hó 3-kán előadást hirdettek a budai színház-ban, melyre nemcsak a testvér főváros, de még a vidék is nagy érdekléssel várt.

A színpadon csak egy egyszerű név állt: B u d a i J u l i a, és mégis elegendő arra, hogy mindenki róla be-széljen, mindenkit érdekeljen.

Az előadás estvéje elérkezett. A ház oly zsu-fo-lva volt, hogy a zenekart és színpalakat is közönség lepte el.

Az új színésznök perczekig tartó roppant tapszaj fogadta, s mintha a vihar egyénynéhány kertet tövestül föl-forgatott volna, annyi virág repült a színpadra.

Az első lépés sikere, mitől egy ideig tartani lehe-tett, diadal volt, diadal, mely a föllépőt a függöny végső legördüléseig és azután is kísérte.

A szellem megtartotta szavát, hogy e parányi pontról sokat vissza lehet szerezni.

Nevet, dicsőséget és hatalmat.

Megvallom, hogy e siker minden csattogó tapsai daczára, nem sokat nyomta előttem a lathan, ha az pusztán csak a helyzet különösségén, az egyén érdekeségén, s bizonyos ellenzéki tüntetésen alapulna.

Én bevártam a második előadás nyugodtabb est-véjét, midőn a kandi kíváncsiság s a felzaklatott hangul-at ismét a művészetnek adott helyet e padokon. S úgy talál-tam, hogy nem a feltűnni akarás mohó vágya, kü-önczködés, vagy szélesly az, mi e nőt a színpadra ve-

zette,— én, midőn a „Szigetvári vértanúk”-ban, mint An-nát — panaszolni, sirni, átkozódni hallám, szavalatá-ban, arczjátékában, bár nyelvünkkel, idegen léttére, még küzdenie kell, a színművészet geniusát láttam. Sza-vait lélek, érzés és művészi ihlettség sugalta.

Midőn beszélt, bátran leoldható fényes mentéjét, mert a drágakövek helyett többször jelentőleg ragyogtak a könnyek a hallgatók szemében.

A szomorújáték föl előadott toredéket egy kis saloniapróság követte, „G y e r t y a t a r t ó c” czim alatt.

Az előbb nagy bensőséggel intonált mély hang itt egyszerre kecses csvegésbe megy át, mint az az illa-tos urnők boudoirjában honos. A súlyosan accentuált hang helyett itt a szavak könnyedség kedveért megkur-tittatnak, — mintha egyik szótag a másikat akar-ná el-nyelni. Az elegans delnő könnyű fodrai közt ugy mozog és beszél, mintha saját szőnyegét taposná. A színész-nő alakja, modora, járáskelése öszszel ad a grófnővel; a grófnőt látod, a ki él, a grófnőt, a ki játszik, kell-e több, hogy illusiód tökéletes legyen? . .

S ha végre egész hidegen számat vetsz, a száraz egyszerű-egyet, ugy találok:

Hogy ha mindent levonnál is, három tömött szín-ház marad jótékony czélra.

Megaláz ez valakit? —

Sok mindenfelét sügtak búgtak ezuttal aristokra-tiának ellen.

Beszélték megalázó demonstrációkról stb. Badar hírek. Történt igaz nálunk, hogy egyszer egy utcai csa-pat „hősileg” folkerekedett, hogy egy védtelen nőt, ok nélkül bántalmazzon

De oly lovagias nemzet közt, mint a magyar, ily tett kétszer nem fordulhat elő. Előg, hogy a művelt kül-föld közvéleménye egyszer is följegyezze rólunk!

A mememondára leginkább a névváltoztatás adott alkalmat.

Névváltoztatás a színésznél nem egyszer tör-ténik. Csak színházunknak is hány tagja játszik más néven, mint a mit családjától örökölt.

A művészetnek saját család-fája van.

Ennek hiába bozazt nevet a bölcs-öböl, ő azt akarja, hogy tőle magá-tól kérd a nemeslevelet!

Az aristokratia mért viselne hadat oly hatalmas vetélytárs ellen, mint a művészet, melynek fenségességét a világ elismerte, — sőt ezuttal is finom tapintattal moz-dított a dolgot.

Ő maga egy tagjának nem tapsolhatott volna tel-jes siker esetében sem.

Ugy hatott tehát — hogy itt is, mint már többször, a más tenyerével tapsoljon.

És ez, mint látuk, sikerült is neki.

Mi a resumé?

A grófné veszt kilencz egombot, s a művésznő (ha az ég úgy akarja) — kilencz i s t e n n ő t nyer helyete a Pieridákban.

BULYOVSKY GYULA.

Az északamerikai indiánok.

(Vége.)

Második eset. Az arcz alapszíne bíborvörös. Az áll színefeketére mázolja. Az ajktól, mint köz-ponttól fekete csíkok futnak minden irányba, az orr mellett kékfelől, és az arczokon keresztibe egész a fülekig, mint valami tuskés-borz túske-sörénye. A homlok hosszában sok egyenközi vonal szalad, melyek mély redőkkel látszanak, és a fiatal har-czost legalább harmincz évvel idősebbnek mu-talják.

Harmadik eset. A homlok fehér agyagföld-del bekenve. A szemek alulról vastag vörös vonal-lal bekerítve, mintha valami táiban fekiünnének. Mindegyik pofacsonton egy-egy kék kereszt. Az orr alsó részéről, mint központból, zöld vonalak su-gárzanak ki legyező formára, és ajkon, állon, ke-resztül szaladva, meg nem állapodnak a nyakig, és a fülekig. Az ilyen piktúrával aztán ugy néz ki az indián, mintha bokrélat tűzött volna az orrába, s azt szálonkint ajkán keresztül erősen leraggatta volna.

Negyedik eset. Vörösre festett arcz. A pofák füzöldre festve. A pofának tenyérnyi zöld folta csi-nos apró fekete pontokkal van körül-foglalva, s ezen kívül vékony sárga vonallal bekerítve. A száj két

részre van osztva: fele kék, fele sárga arabeszkek-kel van befoglalva. A szemek köré sárga öklárium van mázolja, melynek mindkét üre, fekete kereszt-vonalok által képezett rácsostál által van kitöltve, ugy, hogy a szemek e fekete rostély mögül látsza-nak nézni a sárga foglalványu pápaszemen át.

Ennyi elég legyen a példákból: mert ha minden arczfestési különösségüket felhozni akar-nám, ép oly kevéssé érném végét a munkának, mint ha valamegy muzeum természetrajzi gyűjtemé-nyében egyenkint le akarnám írni az ott levő píl-langók szárnyainak színeit.

Csak még egy bölcselmi észleletet nem hagyhatok említetlenül, t. i. azt, ha az ember soká tartózkodik e tarkán festett lények közt, utóljára oda jut, hogy rozsol esik neki, ha arczfestésük nélkül látja azokat megjelenni. Ezt hallám erősít-tetni több európai utas által, kik huzamosan időz-ték köztük. En magam is rutaknak találtam indián-naimat, ha megmosakodva jöttek eléem. A világon minden a szokástól függ. Már most képzelni lehet, hogy ezen mindenféle szintől ragyogó indiánok szemében, mily nyomorultnak, kifejezéstelennek és árnyékszerűnek tűnhetik föl az európai em-berek halvány arca.

Azonban fiatalembereikről lehet mondani fö-kép, hogy szenvedélyllyel őzik arczfestésüket. Ha egyszer megöregedtek és a természet maga rajzol redőket homlokukra, nem sokat törődnek az arcz-festéssel. Ekkor már szakállzálaikat sem tépegetik ki többé, még fiatal korukban igen, mert akadá-lyokra lennének azok a szép festésben. Csak síma arczra tudnak csinosan rajzolni. Késő korukban meghagynak nőni arczukon mindent a mi nőni akar. Többnyire egyes göndör szőrök nőnek. Az aszso-nyok általában nem cifrázzák magukat, még a leg-csinosabb fiatal leányok sem — kivéven vallási ünnepek alkalmával melyeken öregrek, asszonyok és leányok szintén kifőstve jelennek meg. Csak-hogy ekkor sem oly gondos művészettel, mint a fiat-al csatárok.

Az indiánok elbeszélései és mondái gyakran egészen különböző, s ellentétes, alapeszméken lát-szanak nyugodni. A törtéttől eredt keresztényen-bibliai közleményeknek gyakran észrevehető befoly-ása ismerhető fel azokban, míg egynémely elb-észléseik, valószínűleg, minden idegen keveréktől tisztán, magukon hordják eredeti keletkezésük jel-legét. Hihetőleg a hód volt az első építőmester, ki-től kalibáikat építeni tanulták: ezenkívül halak, vid-rák és tavak nagy szerepet játszanak mondáikban, és életükben; s a míg azon állatok, melyek által táplálékukat és ruházatukat kapják, együgyűségük-ben magukhoz hasonló méltóságra, vagy sokszor ennél is fölebb emelik, és által kedélyesen háladatos természetükről is tanúbizonyságot tesznek. Elbesz-éléseiknek egyike, a „jó és gonosz asszonyról,” me-lyet egy öreg indián nő mesélt el Kohl utazónak mind tárgyára, mind előadási modorára nézve egé-szen indiánszerű; csodálatosan keveri ez össze az emberi és állati lényeket. Röviden idefoglaljuk.

Messez benn az erdőben él egy testvérpár, mely nem tud egyebet a világról, mint hogy az ő szüleiik ellenséges varázslók által megölettek. Mikor az ifjú felnőtt, szólt nővérehez: „Készítsd ki az őzbőröket, melyeket nekem hoztam, és varj nekem tíz pár mozassint (indián lábbeli); engem kerget a vágy, megtudni, nem élnek-e még más in-diánok is valahol a világon.”

Bucsat venén, tíz napig vándorol, és végre elérkezik valami faluba, hol barátságosan fogadják őt, és a törzsfőnök megvendégli. Ennek két leánya van: Matschikoué (a Rosz), és Oschki-koué (a Jó); az utóbbi megtetszik a vendégnek, és nőül akarja azt venni. Az apa és a nővérek azt kívánják, hogy mind-kettőt vegye nőül, és minthogy ő ez nem hajlandó ten-ni, titkon megszökök. A törzsfőnök leánya azonban el-vannak tőlkéve, hogy nekik öt birnik kell, s ezért üldözöbe veszik, azonban hiába tesznek közös erő-vel mindenféle kísérletet megfogására. Miután ez nekik erőszakkal nem sikerül, kéréshez folyamad-nak, s miután ez sem segít, a Rosz szó a Jóhoz: „Váljunk külön, s így kísérte meg mindegyikünk, a mit tud; minthogy ő csak egyikünket akarja nő-ülvenni, legyen ő azé, a melyik meg bírja őt fogni.” Ezután elválnak, és kedvesüket, Oschige-wakont (Vidra-Sziv), nyugton ülni hagyják odvas fájában, hona előlük menekült.

A mint Oschige-wakon észrevette, hogy körülötte minden csöndes, kikukkantot odvas fájából, s minthogy semmit és senkit nem látott, kilépett és folytatta útját tovább. Eközben nagyon éhes lett, s minthogy délután végre hódas-tavat fódózott fel, eltökélte magában, itt tölteni az éjszakát, és hódát fogni vacsorájára. Gyapotköpenyét leterítte egy fa alá, mely fényelmes tanyával látszott őt kínálni. Azután hozzáfogott a víztöltés áttöréséhez, és a víz lecsapolásához. Egy szép kővér hód maradt hátra a szárazon; azt megölte.

Mily nagy volt azonban bámulása, midőn prédájával faalatti tanyájára vissza ért, azon helyen, hova köpenyét teríté, nyirgalyakból alkotott gyönyörű kunyhót pillantott meg. „Ah, gondolá azonnal, itt van megint a két boldogtalan nő!” Menekülni akart, de oly fáradt és éhes volt, a kis kunyhó is oly barátságos kinézésű volt, és a tűz oly csalogatólag csillogott ki abból a sötét éjszakába! A kíváncsiság is ösztönzé, meggyőződni, hogy csakugyan nem csalódott-e.

Körüljárta a kunyhót, s betekintvén a nyirágak nyílásán, egy leányt látott, ki a kunyhó belsejének rendezésével, és felcziprásával volt elfoglalva.

Talán a jó Oschki-koué, gondolá. A leány csinosnak látszott előtte, de nagyon magasnak, s vány és sápadtnak. Belépett a kunyhóba, mint vendég, és a hódát az ajtó elé tevé. „Ah, szólta a leány te bizonyosan utas vagy. Kétségkívül fáradt vagy és éhes. Én készítek számodra nyughelyet, és a hódát is elkészítem vacsorádra.”

Hamar lefejté a hód bőrét, s az állatot darabokra szelvé, elkészíté az ifju vacsoráját. Hanem Oschige-wakon látta, hogy a leány, a mint a bográcsban a húst keverte, azt meg is kóstolgatta. Sőt Oschige-wakon azt is észrevette, hogy a leány sokat kóstolgatta a húst, és kiváló figyelemmel épen a legjobb falatokat evegette ki a bográcsból, mintha nem bírta volna legyőzni születésével öröklött rossz természetét. Az ifju e miatt majdnem egészen elvesztette étvágját, és csak nagyon keveset evett, s minthogy azon kedvencz falatokat, melyeket egy indián vadász a legnagyobb előszeretettel lát neje által maga elé tétetni, a bográcsban nem találta meg többé, — nagyon roskedvű lett. Állhatatosan ellenszegült a leány képmutató kedveskedéseinek, beburkolózott köpenyébe, s a kunyhó egyik szögletében ledőlt; a leánynak pedig megparancsolta, hogy a hozzá legmesszebb eső szögletben maradjon.

Másnap reggel az ifju semmi reggelizni való sem talált a bográcsban, pedig keresett, mert a jó indián gazdasszonyoknak szokásuk, az estleiből néhány jó falatot eltenni féljűk reggelijéhez, hogy ha az korán vadászatra indul, erősítőül némi rendes eledelt vehessen magához. Neje mindent megevett maga. Erre már aztán kitelhelőképén megboszanódott Oschige-wakon, és oly mértékben összezsúrdta a nőt, hogy ez egészen elszápadt, arcvonásai elváltoztak, hosszú alakja összezsugorodott, s végre borzasszerű farkassá változván, egy pár szökéssel kiugrott a kunyhóból, és az erdőben eltűnt; valószínűleg azért, hogy a felbőszült féljűnek igazságos haragja elől megmeneküljön.

Oschige-wakon ezt látva, minden világos lett előtte. Meg volt győződve, hogy a rossz Matschikoué-val volt dolga. Jóllehet, hogy az előző este némileg megváltoztatott alakkal jelent meg előtte, mégis, minden büvészi mestersége mellett sem bírta feltűnő czingárságát és sápadtságát fölismarhellené tenni. Daczára, hogy minden módon hízlegni és kedvezni akart Oschige-wakonnak, legyőzhetlen gonosz természete mindazáltal erősebb volt, és kényszeríté őt, hogy a legjobb falatokat kedvese elől elkaparítsa. S a mint Oschige-wakon most őt végre komolyan elfogta, igazi alakjában, mint nőfarkas, mutatta meg magát. — Oschige-wakon nagyon örült, hogy szorosabb viszonyba nem lépett vele, és sietve utazott tovább.

Este megint egy hódastónál állapodott meg, s köpenyét leteríté egy fa alá, hol alkalmas éjjeli fekhelyet vélt találni; azután elment átörni a töltést, és hódát fogni. Midőn az utolsó vizmaradvány kifolyt, a hódok szintén el akartak illani a nyíláson

át, hanem Oschige-wakon készemárta őket, és hármat elejtett közülök.

Mily nagy volt bámulata, midőn prédájával a partra érve, köpenyehelyén ismét egy, és pedig különösen barátságos tekintetű kunyhót talált, melyből füst szállt föl, s melyben női alakot látott mozogni a tűz körül. „Ah, gondolá, hát ma valjon mi történik velem; talán ez a jó Oschki koué! Bemelegyek a kunyhóba, és meglátom, hova tette köpenyemet. Ha az ő fekhelye mellett találok azt, úgy ő az, a Jó, s akkor ő nőmül van kijelölve.” Bement, mindent feltűnőleg tisztán talált elrendezve, és köpenye az őzbőr mellett feküdt, melyet a leány a maga számára terített le. „Szép, mondá magában. ő az én nőm.”

A leány alacsony termetű volt a mellett nagyon szép, és csinos. És nem látott futott oly szelajul a kunyhóba, mint a tegnapesti nő, hanem szeliden, a mi Oschige-wakonnak nagyon tetszett. A leány jóízű vacsorát készített neki a hódakból, és a legjobb falatokat tette eléje. Oschige-wakon jóízűen evett, s a leányt is megkínálta, hogy vele egyek. „Nem, mondá az szerényen, nekem van még időm az evésre; én majd szokásom szerint vacsorálok azután.” — „De, Oschige-koué, szólta az ifju, én nem akarom magam megenni azt, mit a magam számára löttem, és — nőm számára.” — De a leány nem tágitott. — „En majd, ismétlé szerényen azután fogok vacsorálni, szokásom szerint.”

Oschige-wakon nem kényszeríté többet. Ejjel azonban valami zörejre ébredt föl, mintha egerék, vagy hódok rágának a fát: „Krs! Krs! Krs!” hangzott valami a kunyhóban. A pislogó tús világánál bámulva látta, hogy neje a vékony nyirágak héját rágja. Azt hitte, álmadik, és tovább aludt. Mikor fölébredt, reggelije már készen volt, s kis neje előtte állva, azt feléje nyujtá.

Elmondá neki álmát, hanem a leány nem nevetett azon annyira, a mint ő várta. „Happ! gondolta magában, hátba mégsem volt az álom, hanem valóság. — Jőjj ide, Oschki koué, szólta a leányhoz, tegnap, a mint én a hódokat behoztam, te oly komolyan néztél azokra; s midőn fölszedeléd azokat merőn nézdeléd azokat, és szorosán megvizsgáltál minden darabot; szólj, miért tetted ezt?”

Ah, szólta a leány, nem volt-e okom, komolyan nézdelnem azokat. Hisz egyenkint ismerem mindegyiket. Azok az én rokonaim. Az egyik unokatestvérem volt a másik nagynénem, a harmadik nagybátyám. — „Hogyan, te a hódok fajához tartozol?” — „Igen, ők az én családom.”

Ki volt vigabbs mint Oschige-wakon (Vidra-Sziv). Mert a hódok és vidrák ősidőktől fogva egymással rokon lények. A hódok jellemé és maguk-viselete nagyon kedves volt előtte, és a mellett neje oly igénytelen szerény és előzékeny volt irányában. Az pedig, hogy tulajdon rokonait készséggel áldozá fel neki, hallatlan laubizonyossága volt iránta való szerelmének. Oschige-wakon fogadást tett a leány előtt, hogy ezentul csak madarakat s egyéb állatokat fog lőni, a hódokat pedig békén fogja hagyni, hogy együtt tölthessék el étkezési ideiket. Oschki koué viszont nem háborgatta többé, éjjelen kint a nyirágak rágásával, és hozzá szokott a huseledelekhöz. Így éltek az egész télen át fölöt-több kellemesen. Oschige-wakon bátor vadász volt, és Oschki koué csöndes szorgalmas házidó, mint a hódok. Boldog pár voltak. Mikor a tavasz jött, és vele a czukorkészítés vidám időszaka, kimentek a czukortelepre, hol Oschki koué kis fiut szült féljűnek, ki erről azon nap estején értesült, melyen egy elejtett nagy medvével jött, és nagy ünnepejlyt rendezett, melyre minden szomszédját meghívta, s melyen mindegyik meg lett ajándékozva egy egy kiválasztott falattal a ritka vad husából.

Oschige-wakon igen szerencsés előjelképen tekintette, hogy fia azon nap született, melyen ő egy nagy állatot ejtett el. Másnap mindjárt ijat és nyilat faragott a kicsike számára. Neje nevetett erre, és megjegyzé, hogy az még bizonynyal soká lesz, míg a gyermek ijat és nyilat forghat. — „Valóban igazad van,” válaszolt a férj, és eltörte faragmányait. — Hanem nem telt bele egy pár hét, már megint néhány ijjal és nyillal volt készen.

Nem győzte várni, hogy fiát derék vadászszá kiképezze lenni láthassa. Már előre elképzelé, hogyan fog fia vele együtt menni a vadászatra; mint fogja őt minden a vadászathoz szükséges legapróbb részletre betanítani; s miként fog az messze környéken híres vadászszá lenni. Egymásra építgeté a légvárakat. Hanem, hanem, mily ritkán mennek az ily szép álmak teljesülésbe! Mi kevés kell a legteljesebb boldogság megsemmisítéséhez! Az irigy sorsnak egy lehelete, egy kis vigyázatlanság elég arra!

Oschige-wakon és Oschki-koué átélték legszebb napjaikat. A balsors elérte őket már a czukortelepből lett hazaköltözésükkor. Kora tavasz levén minden vizek meg voltak eredve, folyamok és források megáradva; — Oschki-koué kérte féljűt, hogy az utazásra minden palak és vízöntés fölé hidat építsen, hogy azon száraz lábbal meheszen át. És Oschige-wakonnak meg kellett esküdni, hogy e kérést teljesítendi. — „Mert, mondá a nő, ha lábaim bevészédnének, nagy fájdalomba kerülne az nekem!”

Oschige-wakon megtette, a mit ígért. Minden patakocskára, s minden forrásra hidat épített felesége számára. Utóljára kis vízfolyáshoz ért, mely csak hatujjnyi széles volt. Lehet, hogy a folytonos hidépítésbe már belefáradt; vagy lehet, hogy a jövőre czélzó ábrándos gondolataiba és terveibe volt mélyedve, elég, hogy a kis semmit jelentő vízfolyáson áthaladt, és nem gondolt hidépítésre. Midőn jó messze haladván, nejt és gyermekét nem látta maga után jöni, visszafordult, és ijedve látta, hogy a kis semmit jelentő vízfolyás zuhogó folyamává van dagadva. Későn bánta könnyelmű feledékenységét.

Oschki-koué, hátán gyermekével, apró lépésekben követhette őt az utazásban. A hatujjnyi vízfolyáshoz érve, midőn ott hidat nem talált, megállapodott s félje után kiabált. Minthogy azonban az nem hallotta szavát, szive szorongásában elszánta magát az ugrásra. Csakhogy kurtán ugrott! Épen a víz közepébe toccsant. És amint lába nedves lett, azonnal megtörtént a szerencsétlenség! Ő maga rögtön hódá változott át, kis fia pedig kis hódaczkává. És mindketőt vitte a folyam a hód-tó felé.

Oschige-wakon, azonnal kitalálva mi történt, kétségbe esetten követte a folyam futását, és háromnap hosszú és fáradságos utazás után végre megérkezett a hód-tóhoz. Itt egy kis hódlakás tünt fel előtte legelőször is, melynek tetején neje ült, zsákok fonva a „fehérfa” héjából, és kis hódacs-káját megkötve tartva, egy fehér-fahéjból sodort szalagon.

Oschige-wakon magán kívül volt, meglátva őket. Kérte nejt a partról, hogy jőne megint hozzá. Hanem azt felelte, hogy ők nem jöhetnek! — „Én feláldoztam neked rokonaimat, és mindent. Én csak azt kívántam tőled, hogy számomra a vizekre hidakat építs, engem száraz lábbal átszállítandó; e kérésemet te, kegyetlenül, nem vetted figyelembe. Most örökre rokonaimnál kell maradnom.” Férje aztán kérte őt, hogy legalább a fehér-fa héjából készült szalagot oldja el, és bocssáza hozzá fiát, hogy egyszer megcsókolhassa. Hanem ő erre is tagadólag válaszolt. Ott maradt, a hol volt.

És ezzel hirtelen bevégeződött az elbeszélő öreg indián nő meséje.

— De mi lett végre a szegény Oschige-wakonból? — kérdém tőle, nem egészen kielégítve a mese végével. Talán vidrává változtatta magát, s így legalább egy vízben lakott nejevel és gyermekével, vagy a víz partján, melyben neje már most lakott? Vagy talán vízszárat nővéréhez, hogy azt és magát, öreg napjaiban vigasztalassa összeomlott boldogsága fölött.

Hanem az én öreg elbeszélőm nem akart többé a meséről beszélni. Az elhagyott nővér, mivel a mese kezdődött s kire őt emlékeztettem, elfeledve maradt. S a szerencsétlen Oschige-wakon is kielégítetlenül, s mint egy sóbálvány, állva hagyott a mese végén.

Az indián mondák nagyrészt ilyen módon vannak befejezve. Egy darabig kellemesen zengnek, mint az aeolhárla és hirtelen elmúlhatnak.

SZÉPUDVÁRI CSARNOK.

Kőmives Keleméné *)

„Tizenkét kőmives esszetanokodék.
Magoss Déva várát hogy fölépítenék,
Hogy fölépítenék félvéka ezüstér,
Félvéka ezüstér, félvéka aranyér.
Déva várossához meg is megjelöntek,
Magoss Déva várhoz hezza is kezdődtek,
A mit raktak délig, leomlott estére,
A mit raktak estig, leomlott röggére.

Megint tanakodott tizenkét kőmives,
Falat megálítani, hogy lösz lehetősége,
Mig elvégre ijen gondolatra jöttek,
Egymás között szoross egyességet tettek :
Kinek felesége legelőbb jó ide,
Szép gyöngén fogjuk meg, dobjuk be a tűzbe.
Keverjük a mészbe gyöngé teste hammát,
Aval álítsuk meg magoss Déva várát.

Kocsisom, kocsisom, nagyobbik kocsisom,
En uramhoz mönni lenne akaratom !
— Kőmives Kelemén felesége mongya, —
Fogd bé a lovakot, fogd bé a hintóba,
Fogd bé a lovakot, á'j is gyorsan elé,
Hadd monnyúnk, hadd monnyúnk Déva vára felé. —

Mikó felé utytát elutazták vóna,
Eröss üdö vala, záporessó hulla.
Asszonyom, csillagom, fordújunk mű vissza,
Rossz jelenést láttam az éjjel álmomba,
Az éjjel álmomba ojan álmat láttam,
Kőmives Kelemén udvarába jártam,
Hát az ő udvara gyászszal van béhúzva,
Annak közepibe méj kút vala rakva,
S az ő kicsi fija oda beléhala,
Az éjjeli álom nem telik ma jóra.
Asszonyom, asszonyom, fordújunk meg vissza !
Kocsisom, kocsisom, nem fordulunk vissza.
A lovak sem tééd, a lovak sem tééd,
Csapjad a lovakat, hadd halaggyunk előbb. —

Mönnek, mondogelnek Déva vára felé,
Kőmives Kelemén ökot eszrevévé,
Megjéde szoronyen, imádkozik vala :
En uram istenem, vidd é valahova !
Mind a négy pej lovam torje ki a lábát,
Vessen a hintómnak négy kereké szakát,
Csapjon le az utra tüzes istenyula,
Horkolva térjenek a lovam vissza.
Mönnek, mondogelnek Déva vára felé,
Sem lovat, sem hintót sömmi baj nem lölé.

Jó napot, jó napot tizenkét kőmives !
Neköd is jó napot Kelemén kőmives !
Köszöne az asszony, az ura válaszolt :
Édos feleségöm, neköd is jó napot :
Hát ide mé' jöttél a veszedelmedre,
Szép gyöngén megfogunk, bédobunk a tűzbe.
Tizenkét kőmives azt a törvént tette :
Kinek fel-sege hamarabb jó ide,
Fogjuk meg szép gyöngén, dobjuk bé a tűzbe,
Annak gyöngé hammát keverjük a mészbe,
Aval álítsuk meg magoss Déva várát,
Csak így nyerhessük el annak drága árát. —

Kelemónné asszony, hogy átálértötte,
Bánatos szívének így lött felelete :
Várjatok, várjatok tizenkét gyilkosok,
A mig bucsut vöszök ; csak addig várjatok,
Hogy bucsut vöhessek asszon barátimtól,
Asszon barátimtól s szép kicsi fiamtól :
Mett a halottnak is hármát harangoznak,
Én árva fejemnek egyet sem konditnak. —
Kelemónné asszon aval haza müne,
Ecczö mindonkorra, hogy végbucsut vönne,
Hogy végbucsut vönne asszon barátitól.
Asszon barátitól s szép kicsi fiától.
Aval visszamöne Kőmives Kelemónné,
Sirva halatt magoss Déva vára felé,
Megfogák szép gyöngén, bétövék a tűzbe,
Az ő gyöngé hammát keverék a mészbe,

Aval állított meg magoss Déva várát,
Csak így nyerheték meg annak drága árát.

Kőmives Kelemén mikó haza möne,
Az ő kicsi fia jöve véle szombe.
Isten hozott haza, kedves édos apám !
Hó maratt, hó maratt az én édos anyám ?
Az ő édos apja neki így felele :
Hadd é fiam, hadd é, haza jö estére.

Istenem, istenem, este is éjőve,
Mégis édos anyám még haza nem jöve.
Apám, édos apám ! mongya meg igazán,
Hogy hó van, hogy hó van az én édos anyám !
Hadd é fiam, hadd é, haza jö röggére.
Az ő édos apja neki így felele.

Istenem, istenem, röggel is éjőve,
Mégis édos anyám még haza nem jöve.
Apám, édos apám ! mongya meg igazán,
Hogy hó van, hogy hó van az én édos anyám ?
Monny é, fiam, mönny é, magoss Déva várra,
Ott van a te anyád, köfalba van rakva.

Elindula sirva az ő kicsi fia,
Elindula sirva magoss Déva várra,
Háromszó kiátá magoss Déva váran :
Anyám, édos anyám ! szój bár egyet hézzám !
Nem szólhatok fiam ! mett a köfal szörít,
Eröss kovek közü vagyok bérakva itt. —

Szöve meghasada s a föld is alatta,
S az ő kicsi fia oda beléhulla. —

A visszatért fecské.

Regény

BALÁZS SÁNDORTÓL.

NYOLCZADIK FEJEZET.

A Szabóy család uradalma.

(Folytatás).

A kert, nagy vén fáival, gazdag bokor-csoportozatival, terjedelmes virág-telepeivel, széles fasoraival, incselkedve bujkáló ösvényeivel, arnyas lugasaival, lomb-rejtekeivel, nagy halastavával, díszes szobraival, elmélkedésre hívó remetekáival s gazdag ritka, idegen égjali növényekkel telt üvegházával elbájtolt és elragadott minden látogatót — ez előtt huszonöt évvel, mielőtt t. i. az öreg Szögházy bárót a cholera, ezen, még a főúri légkör által sem visszariasztható toladó öldökli angyal, egy épen oly szép őszi napon mint a mai egy talán még ennél is szebb kertbe át nem szállította.

A boldogult báró úr ugyanis, miután roppant terjedelmű birtokának legnagyobb részét Bécsben és Párisban egy legujabb időkben gyártott kifejezést használva „folyóvá tette.” teljesen visszavonult az isten tudja minő ügyvédi fogásokkal megmentett szögházy uradalomba, s unalmában a kerlészetre adván magát, nagy fizetéssel mestert hoztatott magának Csehországból, a kinek segélyével aztán az addig elhanyagolt szilvást egy valóban tündéri szépségű kerté alakította át, minek akkor tájban hét vármegyében sem akadt párja, s a minnek láthatása végett egymást érte a vendég Szögházy báró úr vendégszerető házában.

Hanem az akkor volt. A cholera óta lefolyt huszonöt év a szép kertet is ugyancsak megviselte !

A gazdag bokor-csoportozatok, terjedelmes virág-telepek szétrombolva, összetiporva. Az arnyas lugasoknak, lomb-rejtekeknek már csak egykori nyomait fedezhetné fel a gondos kutató. A kedves vidám halastó már régen kiszáradt. A virágház összetört üvegfalai közt szálltira bujkálhat ki s be a mindig nyögődcéslő szellő, s a gazdag idegen növényzetnek semmi nyoma többé. Az incselkedő ösvénykéket régen dudva alá rejté a fájdalom és szegény, s a díszes szobrok helyén most csak idomtalan, öszsze-vissza tördelt mehele s időkötetett köda

rabok hevernek, békát gyíkot védve az alajok ásott üregekben. Csak a nagy büszke vén fák, mint izmos erős atleták daczolnak még a mindig romboló idővel, bárha közülük is el kellett néhánynak hullani hitvány fejsze csapásai alatt, hogy a nagyságos asszonyok dologtalan napjaira szabad kilátást nyújtson ez vagy amaz poros vagy lócsás ország-utra, a melyen valamely léhűlő vendéget várt, a ki neki unalmas semmit nem tevéésben társaságot nyújtson. A méla remete-lakot is megvédte valahogy igénytelensége és jó barátai : az a négy izmos tölg, melyek gazdag lombjaikat és ágaikat védőleg fölé terjesztve, kitartó hűséggel oltalmazták öt szél és eső pusztításai ellen.

Ilyen állapotban volt a kert, vagy mint ő nagyméltósága nevezni szokta : „park.” hová Szögházy báróné vendégeit és az új birtokos családot sétára vezette.

A menet a megérkezés rendjében történt, a mint azt már a szertartások (sőt mint barátnőjének, Ugróczy bárónének bizalmasan megvallotta : a paródiák iránt is) kegyeletes tisztelettel viseltető Szögházy báróné jó eleve elrendezte. Öszintén és ildomtalan nyíltsággal beszélve, különben ez az egész elfogadási és beigtatási szertartás az extulajdonosó részéről nem volt egyéb „az utolsó juxnál.” melylyel a szellemdus asszonyság, mielőtt „e fészket” örökre odhagyná, hogy állandó lakását Bécsbe tegye át, kedves vendégeit meglepni és mulattatni óhajtotta.

Valóban pompásan sikerült is !

Ugróczy báróné alig győzte picziny ajkait harapdálni, annyira nevetnéneje volt, s egész asztal felett, sőt még séta közben is alig mert Szögházy bárónéval pillantást cserélni, nehogy hangos nevetésben törjön ki, mi aztán a bárgyú új birtokosnál gyanút ébresztvén, kedves barátnője szellemdus tréfáját elrontaná. Na, aztán még egyéb oka is volt ő méltóságának az óvatosságra és kíméletre. Neki is készen voltak már a maga tervei és kinézései, miknek érdekében mindenké előtt az új birtokos család bizalmát és jóindulatát kell megnyernie.

E cél elérésére volt irányozva egész viselete, s igazságtalanság nélkül el nem hallgathatjuk, hogy ildomos ügyességével már is nem csekély előnyöket vivott ki.

Szabóné ő nagysága már kedves, szívetremelő barátnőjének nevezi őt : s Bájvölgyre is (kit pedig valóban bámulatos éleslátásával saját értéke szerént ítélte meg és első pillanattól kezdve ezéjaira nézve fontos személynek tartott) már többször hálás szívvel, mondott köszönetet ő nagyméltósága úriasszonyának leereszkedéseért a kegyes dámanak.

Tercsiké meghódítását fia ügyességére bízta, s a sikert kétszer kettő : négynek tartotta.

A mi Szabóy Jakab urat illeti, az exvegyeskereskedő, mint már föntebb érintettük, oly kedveszöletlen benyomást eszközölt az egész társaságra együgyű sőt bárgyú viseletével, s ezáltal súlytalanságát és alárendeltségét a ház dolgaiban oly feltűnően elárulta, hogy Ugróczy báróné nem is tartotta érdemesnek, fáradságot venni magának, meghódítására.

Nyájas volt ugyan irányában és előzékeny, de ugyan ki iránt nem volt nyájas és előzékeny ezen finom nagyuri dáma, kinek igéző társalgási modora és játszó, csapongó szelleme harminczöt év óta mindenkit elbájtolt, kit jó vagy gonosz sorsa közelébe vezetett !? El Ugróczy bárót, a ki feleségül vette, el Z. X. Y. és Q. urakat, a kik Ugróczy báróval ezen ifjúkori rajongást (Ha nem tartanók ildomtalanok a báró saját szavait használni, „balkölvést mondanánk) oly gyakran s oly keserűen megbánatták. El a sok ger, herger, berger, lein és stein között Goldstein urat is, a ki kivételesen neki 60 száztólira is már akkor kölcsönzött 10.000 oszt. ért. forintot, a midőn a nemes delnöknek sem. Kiszem Nagy-Ugróczon nem volt még akkora darabka földcséje is, a hol még egy olyan ügyes ember is, mint az általunk is méltán nagyvadászt Goldstein Salamon csak egyetlen-egyet is ugorhatott

*) Mutatvány Kriza J. „Vadrosák” székely népdalok, néjregék és szójárások cz. jeles gyűjteményéből

volna. Na, de ebben mi csuda sincs. Ki lenne képes egy Ugróczy báróné rábeszélésének ellenállani?

A mulatság a parkban sétából állott, és az extulajdonos bárónő ügyes rendezése folytán, épen azon kétékes költői világitásu esthomályban történt, a midőn a képzelődést, nem mérsékelvén és gunyolván ki a tisztán ludás és látás könyört nem ismerő prózája: minden szebbnek, regényesebbnek tűnik fel.

Szabóyné és Bájvölgyiné annyira el is voltak bájolva, hogy lépten-nyomon elragadtatási felkiáltásokban törtek ki, nem kis mulatságára ő méltóságáéknak, kik szintén el voltak ragadtatva a jux illy fényes sikere felett.

Az öreg Szabóy Jakab, a ki az igazat meg-

gyönyörködött a szöke Antalban, mint hajlong, mint mosolyog, mint dörszöli kezeit, mint pakol s mint cibálja az épen mandulán ért Pepi füleit egy és ugyanazon pillanatban. Hires egy commis! Nem is bocsája el, tudja, ha mindjárt 200 forinttal kellene is emelni fizetését. Ő megteheti, van miből; lám a kék macska már mindjárt nem tehelné. — szóval a nagy földbirtokos álmában újból kereskedővé lön.

Eltávozását nem igen vette észre senki a társaságból, talán az egy Ugróczy családot kivéve; ez azonban ugy lön, mintha e körülményről a többieknél is kevesebbet tudna. Az anya a szintén kissé „átszellemlt” hölgyekhez csatlakozott, — a fiu pedig ügyes észrevehetlenséggel lassítgatván

ábránd, emlékezés oly élénk kifejezésben volt a fiatal leányka arcán olvasható, hogy egy kevésbbé szép és ügyes legény is, mint a fiatal Ugróczy, báró csak negyedrészt annyi hiúsággal is a legjobbat sejtette volna magára nézve.

Ugróczy báró nem sejtett, ő bizonyos volt, s mind ezt előre tudta. Hogyan is lehetett volna az másként. Ő, Ugróczy! — és egy kis polgári liba! Valóban a harcz egyenetlensége még a diadalbecsőt is csökkentette.

Idáig jutottak a dolgok midőn egy ösvénykanyarulatnál egy kis lugos elé értek, mely előtt csinos kerti támlány és asztalka állt, a hol az extulajdonosnő ő nagysága kávézgatni és olvasgatni

Szögházy bárónő „enyhé.”

vallva, az asztalnál Ugróczy báróné unszolásai folytán háromnegyed-részben leitta magát, szintén el volt bájolva, s először kezdé érezni szívében azon csábító elandalító nagybirtokosi gyönyört, miről a felesége és a társalkodónő oly sokat beszéltek volt neki, s a miről akkor még csak sejtelve sem volt. Most már ismerte, s csakhamar el is sompolygott a társaságtól, hogy egy alatta recsegő, ropogó bomlásnak indult kerti padra telepedjék, hol aztán a fenérintett elandalító érzés nemsokára annyira elnyomta, hogy csakhamar mély álomba merült, s mindaddig mint egy közönséges részeg ember ugy aludt, míg csak egy általunk később említendő körülmény erőszakosan föl nem riasztá őt azon boldog állapotából, a midőn ismét kis ketreczében gondtalanul pipázgatott, s csak egy félszemmel

lépteit, abban járt, hogy a társaságtól mentül meszszebb hátramaradjon, hogy ily módon annál háborítlanabban csevegessen a kis polgári libácskával, jobban mondva libácskának, mert a szegény gyermek emlékei a nap benyomásai, s ezen épen nem kedvére történt változás miatti szomoróságában csak rövid egytagú kikerülhetetlen feleleteivel vett részt a beszélgetésben. Tulajdonképen nem is hallott, vagy legalább nem értett semmit abból, a mit a báró neki utánozhatlan könnyedséggel kerepelt. Az ő lelke messze-messze járt, talán Párisban talán a tengeren, vagy talán még azon is túl; s ha pillanatokra vissza is szállt hozzá, akkor azon estékre kezdett gondolni, a midőn egy másvalaki karján sétálgatott egy sokkal kisebb, de sokkal barátságosabb kert kedves ösvényein. Mindezen

szokott. Ez volt az egyedüli művelt hely az odahagyott kertben.

A báró eddig épen nem meglepő, de nagy sikere által felbátorítva, elérkezettnek hitte az időt, a társalgás csolnakát a sóhajók szellőjével lassankint az érzelmek tengere felé hajtani.

Hangjára és első szavaira a fiatal leányka fölzezett és mint egy álomból ocsudva, megrögtentve kérdé, hogy hát merre vannak szülei?

— Bizonyára a nagy fasorok közt, — mondta a báró, ki semmi elsietett lépést nem akart veszélyeztetni is, azért sietett az udvariasság biztos révébe visszavonulni — Csak azért tettem e kis kerületől nagysáddal, hogy e kedves regényes kis pontot „Szögházy bárónő enyhét” bemutatthassan. A bárónő itt szokta végezni tanulmányait. (Dumas.

Kock, Feydeau stb.) s itt szokta magához venni frissítőt.

— Menjünk a társasághoz! — eszedlék Teresike.

Pár perc alatt a fásorok közt a társaságnál voltak

Épen jókor.

— A tüzijáték! — kiáltá diadallal Szógházy báróné.

Valóban a fásorok végén füst-gomoly emelkedett, s a szelíd méla remetelak ropogó lángokban lobogott fel.

— Milyen regényes! — kiálták Ugróczy báróné, a fia és Bájvolgyiné.

— Köszönöm! — mondá a felindulás miatt alig szolhatva Szabóyné.

— Jaj, jaj, jaj! — kiáltá egy megrémült hang a remetelak felől. Valóban egy szikra az öreg gyámoltalan evgyeskereskedőnek majdnem szemét égette ki.

Ez volt a „jux,” melylyel Szógházy báróné ősi kastélyától elbúcsuzott.

(Folyt. köv.)

Tíz nap története.

— Február 20-án. —

Ez is elmúlt, mint a többi. A farsangról beszéltek, mely volt, s ma már nincs. Az „urak” harmadik tánczestélye, a jogász-bál, a lövöldei árczoz mulatság s a négyelteli tánczvizgalom voltak az utolsó báléjek, (mind szépek, látogatottak és vidámak), s ha hasonlitanom kellene, valóban nem tudnám hirtelenébe mihez hasonlítani az ideai farsangot, mely vége felé volt a legzajosabb. Lennék költő: rendelkezésemre állna a mindig emlegetett hatyú, mely halála előtt zendül meg a legszebben; a folyam, mely mielőtt a tengerbe enyésznek, szélesedik ki legjobban; a lámpafény, mely elalvása előtt vet legnagyobb lobbot. De nekem nem hivatalosom a farsangot megénekelni, elsiratni és eszményíteni; annyit mondhatok róla, hogy elmúlt, s ma már alig van belőle más, mint a szép emlékek, melyekről örömet beszélgetünk; meg az árjegyzékek, mikről — a kinek van — nem örömet beszél.

Itt a bőjt csendje, halgatagsága, s komoly elmélkedése.

De egyszer mindenkorra át akarván esni az elmélkedéseken — a tárczairók és szokások bőjtí prédikációin, — eszembe jut egy párbeszéd, mely az utolsó báléjek egyikén egy fiatal főúr és egy írónk közt folyt. E fiatal főúr talpig derék ember, a „haza reményei” közül való, mint mondani szokták. Szeret gondolkodni, szíve nem csupán a quadrille-ok hevében dobog, ismer valami magasztosabbat is, mint a lófutatlás, s nem csak a vadakat űzi kedvvel, hanem az eszmék világában is örömet mozog.

— Az utóbbi napokban, — kezdé ezuttal, midőn kis művészvilágunk egyik közelebbi nagy eseménye került szónyegre, — sokat beszéltek az aristocratiáról. Vádolták, gúnyolták, több keserűséggel, mint alaposan. Sőt maga a saját is a czélzások röppentyűt szórta reá. Mi az oka ennek?

— Azt hiszem, — felelé az író, — mert főrangú világunknak nincs elég fénykőre, mely kellő tekintélyt adna neki, s megővni elfléktől. Sok mindent hasonlítottak már a Mahumed koporsójához; ez osztály is lehetne. Sem fenn nincs, sem alant. Fenn nincs elég befolyása, ide lencs nincs elég nyombuszta.

— Miért? Hát aristocratiánk nem jobb-e, mint bármikor?

— Tagadhatlan, hogy sokkal jobb, mint akkor volt, midőn elmentek a haza határain túl, ott építettek palotákat, más nyelvet beszéltek, más ruhát hordtak, mint hontársaik; s mikor a világ akármely fényes pontján több magyar magánst lehetett találni, mint a haza szívében. Annál is jobb, mint volt még csak nem rég is, körülbelül husz év előtt, midőn főrangú világunk a redout-színházban tartott páholyokat, s nyomorogni hagyta a keresepi útszélen a hazai színművészet árváját. Ma ez más-kép van, szent igaz. — De a nép még többet ohajt. Ne higgye ön, hogy e nemzet, mely még a föld népeiben is naponként annyi aristocraticus hajlamot árucl el, az aristocratiától azért idegenkednék, mert

fényét irigyli. Nincs gondolkodó ember, ki irigyelné azt, hogy páholyokba ülnek, fényes fogatokon, vagy paripáikon, jockey-kabátban járnak, s ragyogó estélyeket adnak. Hisz akkor még jobban irig yelhetné a pénz embereit, kik sokszor páriák-ból válnak hatalmasságokká, s kikől (több pénzők lévén), még több fényűzés telhetik. Ellenkezőleg ép az a panas, hogy főrangú világunk nem elég tekintélyes aristocratiá. Magán körében fejt ki egész fényét; a közéletben nem bír elég súlylyal, s nem azon jelentékeny befolyással, melyet csak oly osztály szerezhet meg magának, mely együtt bírja a nagy vagyon és fényes nevet. Mondhatják önök, hogy a közpályák el vannak zárva előlük. El van egy rész, de nem mindenik. Ott a tudomány, művészet, a nemzetgazdaság. Nem költőket, képzőművészeket várunk mi tőlük; ezeket nem osztályok szűlik, hanem a lángelme istenadomány, mely többször található kunyhókban, mint palotákban. Mace-násokat ohajtnak, a minők nincsenek. — Mivé fejlődhetnek a magyar tudományosság és művészet, ha a gazdagok pártolnak? Nézzé ön a „Buda-pesti szemlést,” műveltségünk ez egyik bizonyítványát. Egy honosított főúr részvéte nélkül most aligha élne; mert főgyökereis uraink ugyan keveset tesznek érte. S melyik művész, költő vagy építész, stb. köszönheti nekik haladását? Könnyen megszámlálhatjuk. Ligeti festett a fődí kastély nagylelkű birtokosának, Orlay a Nádasdy-palota számára, egy-két főúr készített néhány arczképet: ennyi az egész. — Melyik közintézet virágzott föl az ő vezetésük és buzgó részvételük mellett? kivéve az egyesületi lovardát, mely szintén megérdemli a főntartást, noha nem a legelső sorban. Egy intézetünk van, mely évek óta csaknem az ő igazgató-suk alatt áll, s ez a nemzet i színház. Nézzé ön meg: mivé lett! Sem a dalmű, sem a dráma nem virágzik. Az emberek unalomból járnak oda, a nők ruháikat mutogatni, a férfiak időtöltésből tapasztolni, egy mást látszóvzni, és csak kivételképen nézni a színpadot.

— De nem pártolták-e az akadémia palotáját? Nem alapították-e meg a hitelintézetet? Nem irnak-e most is egy fölállítandó iparcarnokról?

— Ki tagadna el tőlük minden érdemet? Ki ne látná be, hogy vannak most is, kik üdvösen munkálkodnak a politika, a tudományosság, a köz- és magán-gazdaság terén? Senki sem állíthatja, hogy mit sem tesznek, csak azt, hogy nem eleget. Nem annyit s nem annyian, hogy a nép részvétét megnyernék. S van még egy, mi mindennél nagyobb baj a tekintélyre nézve.

— S ez?

— Hogy sokan közülök nem elég féltékenyek fényük alapjára. A föld birtokot értem, melyet annyian elvesztelek. Hány büszke czimert veretelt már le egy-egy szorgalmas kereskedő vagy iparos, régi kastélyokról, melyeknek egykori gazdag birtokosai ma bérszobákban laknak, s esténként egyik páholyból a másikba járnak. Anyira vagyunk, hogy a legnagyobb tisztelettel kell megemelni kalapunkat egyik vagy másik főúr előtt, ki folyvást s z e r e z, és családja jövőjéről nemesen gondoskodik. Az aristocratiának mindenekelőtt gazdagságra van szüksége; hogy magát érvényesíthesse. Ha elszegényül: kigunyolják, mert terhére válik önmagának. Higgye meg ön, egyszerre nagyobb tekintélye lenne, ha nem érték volna egymást a bukások s könnyelműségek. „Hogyan bizzam benne, — mondja a polgár, — ha még saját magát sem bírja fenntartani.” A democratiával való kaczerkódás sem hódít meg senkit. Ismernek eleget, ki nyomtatott betűkben és az életben egészen ellenkező elveket vall. Im egyik, ki a világért sem nyomtatná ki neve elé a grófi czimet, s mégis elítél egy előkelő nőt azért, mert színpadra lép. Nem a színpadot veti meg, hisz maga is komédiázott rajta, basonrangú társai közötti hanem a színészetek, kik közé keveredni iszonyunak képzeli. Ime a második democra-ta, ki hirdeti az egyenlőséget, de az életben nagyon is érezeti a szegényebbekkel, hogy nem születünk egyenlőknek. Nem csupán emberek, hanem helylyel-közszel grófok is vagyunk. Ily példák ártanak azoknak is, kik valódiilag szabadelvűek és democra-ták. Van még más is.

— Még más is van?

— A magán-életben nem nagyon igyekeznek megnyerni az embereket. Én láttam lordokat, kik évenként annyi adót fizetnek, mint mennyi jövedelmét a mi nagyuraink kapnak, s kik a londoni kiállításán, és más közhelyeken a legnagyobb nyajas-sággal érintkeztek az iparosokkal és munkásokkal. Mintha mondták volna nekik: „becsülünk titeket, mert dolgoztok; a születés szerencséje épen arra kötelez bennünket, hogy elismeréssel és szeretettel legyünk irántatok, mert végre is nálunk nélkül még el lehetne a világ, de nálátok nélkül nem.” Lássá ön, meg nem gondolt kis dolgok is nagy befolyással vannak a közvéleményre. Minap egy társaságban komoly, derék emberek panaszkodtak, hogy midőn egy két páholy fennhangú társalgását kénytelenek voltak lepasszolni, a beszélgetők vis-z-s a p i s z e g t e k rájuk. Ez nem volt mefontolt dolog 1793-ban egy ouvrier azt mondá egyik elítelt marquis-nek: „emlékezik-e ön, hogy egykor a nem feledek el a legkisebb bántalmat sem, melyet tőlük kaptak. Ha első akarsz lenni, légy aláza-tos; ha felluvalkodol, könnyen utasó lehetsz. . . Ez bölcs mondás, mely mindig igaz marad.

— Azt hiszem, a mieink nem felluvalkodottak!

— Meglehet. Sok van közöttük, ki elméje és szíve által egyiránt közisztiztetel érdemel. De van olyan is elég, ki azt hiszi, hogy körén kívül nincs világ, csak szemét. Én — higgye meg ön — nem keserűségből beszélek, mert épen azt szeretném, ha tekintélyes aristocratiánk lenne, méltó koronája az állam azon épületének, melynek alapját a nép képezi. S van még egy ok, melynél fogva a mi fő-urainkra nézve nagyon drága ép a jelen!

— S mi ez?

— Az, hogy történeti mult nem ad nekik tekintélyt a tömeg előtt. A mi most élő előkelőink nem mutathatnak, mint a francia nemesek némelyike, oly ősökre, kik a keresztes harcokban Bouillon Godfrid kísérletét képezték, vagy a normann lovagokkal barátkoztak, vagy Franciaországot egykor az angoloktól szabadították meg. Nincs, ki mondhatná: őseim ott éltek Nagy Lajos vagy Mátyas udvarában, a Garák, Ujlakiak, Országhok, Kanizsajak, Zápolyák és Szentgyörgyi grófok közt. Csak igen kevés család van, mely büszke lehetne rá, hogy neve a mohácsi vész előtt is ragyogott. A legnagyobb rész pár század előtt, s az eredetileg és izmosodással nem szokott dicsekedni. Nem azért említém ezt, mintha a család régisége engem magában is hódolatra ragadna az utódok iránt; de annyi bizonyos, hogy a gyejelet a történeti tekintélyek mellett szól, s a hol nagy mult nincs, ott sürgetőbb szükség a jelenben szerezni érdemeket.

Igy folyt e párbeszéd, mely épen azért, mivel az aristocratiá érdekében volt mondva, méltó a följegyzésre. Keserűség, gúny vagy gyűlölet nem szól belőle; sőt épen higgadt hangjánál fogva eszmecserékre és tanulságokra adhat alkalmat. Azért bocsánat, ha kissé hosszúra terjedt, s kiszorítá a napok történeteit.

Röviden azért elmondhatok néhányat.

Deák Ferencz, a neki küldött szép szoborművet szép levélben köszöné meg az erdélyi hőlgyeknek, kik — mint a nagy hazafi mondja — „híven állottak nemzeti nyelvünkkel azon korban is, midőn az itt nálunk sok fényes palotában már csak vendégnek tekintett; s kik a osaládi élet csöndes körében zaj nélkül, de épen oly buz-gósággal működnek a hon javára, mint a minő lelkesedéssel készek, midőn kell, tenni töltni, s ál-dozni a hazáért.”

Almásy Pál tizezer forinttal gyarapítá az akadémia tőkét. Oly nemes ténny, melyet fő-lösleges volna czítra szavakkal dicsérni. „Minden Demosthenésnél szebben beszél ily tett.”

Az irodalom legérdekesebb udonsága: a Kríza János által összegyűjtött „Vadrózsák,” a szé-kely népköltészet ez egyszerű, illatos és friss virá-gai, minők csak ama üde levegőjű hegyek és regé-nyes völgyek között teremhetnek.

Budai-Praxin Julia, Dobsa L., „Attila”-jából, mely pár hó mulva kerül színpa, a hősnő Mikólt, szerepét tanulja.

Ketten Henrik visszatért hozzánk Bécsből, hol rá nézve sokkal ridegebb volt a levegő. Több tövist kapott, mint virágot, s ha korai szerzeményeit emlegették, azt válaszolák: Triestben van egy tíz éves gyermek (az elhunyt Ricci Luigi fia), ki három felvonásos dalművet fejezett be. Ennélfogva fölösleges természet- és ember-föltéti ritkaság gyanánt beszélni arról, hogy valaki kis korában cantatákat és ábrándokat írt.

Reményi Olaszországba utazott.

Mielőtt eltávozott volna, nekünk — néhány barátjának — eljászta legkedvesebb darabjait, a „Hugenották” nagy kardszentelési jelenetét, melyben egy hitrajongó világ szenvedélye tragikái nagygyászúval van kifejezve; eljászott egy mennyei dallamú Beethoven-művet, s eljászta „eszmenyített csárdásait” melyeknek némelyike oly kecses, könnyű és ingerlő, hogy méltó kísérete lenne a hazádok tánczának is.

Reményi jó helyre megy. Oly földre, hol a művészet, — a szellem ezen nagy és becses fényűzése, — mindig virágzott; oly nép közé, mely a költészet egyetlen szikrájától is könnyen lángot kap. Kísérletében van a hír; legyen ott mindig a szerencse is. V. K.

Lisznyai meghalt.

(† Február 12-én.)

A farsang vidám zabaja gyászharang közgása vegyül.

Egy dalnok halt meg, kinek nevét, dalait és szeretetreméltó egyéniségét mindenki ösméré. El lehet mondani, hogy majd mindenik művelt magyar ember egy jó barátot, egy kedves ismerőst vesztett benne; az irodalmi körök pedig oly eredeti, sajátos, szeretetreméltó egyéniséget, kinek emléke sokáig fennmarad, nemcsak könyvek lapjain, hanem a kortársak élő emlékezetében is.

Lisznyai azon kevesek közül való volt, ki csupán a szeretetnek élt. Szívének melege, mint a napvilág, boldogra boldogtalnra egyaránt süített. Ismerőseinek nagy körében, s hétköznapi ingerlékeny, lobbanékony pályatársai között, soha, de soha nem volt egy ellensége sem. A műbírálok is, kik némely költeményei fölött szigorúan törtek pácztát; a komoly gondolkozású jó barátok is, kik egyértelműen sokszor keményen rótták meg: csak oly szerettel szorítottak vele mindig kezét, mint sokszor megénekelt pajtsái, kik czimbora dalok és vidám pohárcsengés közl éltek vele a vidámságok szilaj és nyájas óráját. Fogékony lélek, nemes szív és könnyelmű fő volt. Nincs miért tagadjuk az utósót; hisz maga is számtalanszor ösztönöz megéneklé, hogy ő a szilaj vigalmak költője, s mészája nem csupán felhők fölött jár, hanem örömet le száll a csárdákba is, s ott vidor mosolyával meg-aranyoz mindent.

Ismerik önk „Palócz dalait,” e méltán leghíresebb költeményeit?

Ha elotvasnak közülök csak egyet is, azt fogják rá mondani: „látjuk, hogy sok benne a rendtelenség, a szabály ellenes; de még is szeretnünk kell, mert teli van eredeti ötletekkel, józán vidámsággal, s a kedély azon napfényével, mely csupán a valódi költői hivatások sajátja lehet.”

Ilyen volt egyénisége is. Senkisémm találkoztatott vele a nélkül, hogy valami sajátos ötletet ne hallott volna tőle, melynek eredetiségét még az ő palóczos kiejtése is emel. Téli volt mindig a vidórság, szeretet és nyájasság melegevel; s még kínos kórágya mellett sem ülhetett senki szomorúin, mert egy szünperc a kínos fájdalom közl elég volt, rara hogy ő élcekkel mulattassa barátait, ismerőseit, kik hozzá sajnálkozni jöttek.

Volt e mellett természetében bizonyos gyöngédség, mely miatt mindenki kedvelte. Szerette a gyermekeket, a virágokat, pajtsa volt a madaraknak, s lithurgiját nem csupán Anacreon írta. Volt más lithurgijája is. Senkisémm olvasta nála örömelebb a szent történeteket, a bibliát, az imakönyveket. Egyszer egy könyvet adott át nekem, s egy lapra mutatva, mondá: „ennél nincs szebb.” Odanézetem; a „nehéz betegek imája” volt. S vallásvásgót épen nem kislekűsűg szülte nála a bajok között.

Ellenkezőleg, senki sem viselé nagyobb lelki erővel, lemondással, úgy szólván hősiess türelemmel testi kínjait, és senki sem félt kevésbé a haláltól. Anyira nem félt, hogy csaknem kereste azt.

Élete különös vegyülete vidám és sötét képeknek. Egyik fele jó barátok, érdekes idők, csaták, nők, dalok családi élet, tarka és szép örömek közt folyt el; másik fele — kórágyon. Senkisémm örült többet az életnek, és senkisémm szenvedt többet a kórágyon. Sokszor szárnyalt már halálának híre szerteszét, de példátlan erős természettel bírván, egészsége megint csak „talpraerott,” a mint ő maga kifejezé.

A társas élelben igen szerették. Most szalónokban járt, finom, előkelő nőket gyönyörködtetve társalgásával és élénk ötleteivel; majd csárdákban mulatott, hol a pohár kézzől kézre járt. Öregek és fiatalok, szegények és gazdagok, nők és férfiak egyaránt szerették; mindeniknek tudott mondani valamit, mi nekik jól esett.

Ifjusága teli volt kalandokkal, s már tizen-nyolcz éves korában, mint költőt emlegették. Az eperjesi iskola önképző köre, (hol Sárosy Gyulával és Vahot Imrével együtt kezdék szóni az ifjuság álmat, ez álmokat, melyek oly ritkán teljesülnek), volt az első tér, hol költészete a bimbókat bajtani kezdé. Azután a lapokba kezdett írni, a „Honművés,” „Regelő,” „Athaenemus”-ba. Majd az országyűlési ifjuság kedvence lón Pozsonyban. Szavalták magyartörténelmi balladáit, s olvasták az országyűlési szónokokról írt költői rajzait, melyek teli voltak lelkesedéssel. Átalában ő mindent megénekelt, a mi körülte volt: eget és földet, napsugárt és port. Fogékonyága olyan volt, mint a tükröz, mindent visszaadván, a mi előtte elvonult.

Ez időben a megyei élelben is részt vón, s Nógrád egyik jegyzője lett. Szerették meleg előadását, keleties kifejezéseit, és ötletekben gazdag toaszjtait. Még 1861-ben is visszaemlékeztek ezekre, s a megye egyik tiszteletbeli főjegyzőjévé nevezték ki.

Az 1848-ik év végét és 1849-dik egész évet Olaszország és Tirolban élte át. E két ország — egyik a művészet, másik a természet szépségeivel tele, — még jobban kifejték költői erét, e dus eret, melynek folyását nem lehetett művészi mederbe szorítani, mert csapongott jobbra balra, csillagolt a napfényen, visszatükrözé a part virágait, majd zúgva kiöntött, tócsákat — s itt ott egy kis mocsárt — csinált, de mindig ragyogott, mert rendtelenségeiben is a muzsa mosolya fénylött rajta. Visszatérvén a hazába, a „Palócz-dalok”-kal lépett föl, melyek példátlan részvétnek örvendtek a haza mindenik részében. E könyv számtalan kiadást ért, s a divallapok igyekeztek megismertetni a költő arczképét.

Ez időben, — mely költői pályájának tetőpontját képezi, — nősült meg. Neje (Halász Ida) azon nemes nők egyike, kiknek egész élete: szeretet, lemondás, önfeláldozás. Mily nemesen ápolá férjét mindig nehéz betegségeiben; mint szerette és védte őt; mily szentélyi tette kis szobáikat; mint növelte kedves fiait: mi tudjuk legjobban, — a költő barátai. Azon ritkánök egyike, kikről azt lehet mondani: „magyságuk a házi erények egyszerűségéből áll.”

Sohasem hallottam férjét és nőt gyöngédségekben beszélni egymásról. S viseletük is olyan volt, — mint beszédük — egymás iránt. De az elhunyt költő — túlélénk vérről bírván, — nem lehetett el a világ, a társas élet, a vigalmak nélkül. A családi kör pihenőhely volt neki, mikor elfáradt; s ekkor annál jobban érzé annak becsét. A szeretet várta ott mindig, tárt karokkal, panasz és zokszó nélkül.

Lisznyai sok költeményt írt, többet mint kellett volna. Számos kötetét ismeri a közönség a „Palócz dalok”-on kívül. „A madarak pajtsát,” az „Új palóczdalok”-at, a „Dalzongorá”-t: szerkeszté. „Szerelmek könyvét,” s a „Szavallatok könyvét.” s kiadásra várnak még a „Columbus-tojások,” „Oltárvirágok,” stb. Ezeken kívül kisebb röpverseinek s valamennyi lapban írt költeményeinek száma igen sokra megy. A bíráló át fogja

mondani: „bárha kevesebbet írt, és többet gondolkozott volna:” de az olvasó megtalálja mindenütt az eredeti képeket, az ötletek gyöngyeit, az eredeti kifejezések sajátságait, melyektől költeményei csilognak. Mily drága kövek lehetnek volna mindezek, ha a tanulmány köszörűje alá kerülnek, s ha a költő nem csupán a tartalom, hanem a formák által is lelkesül! Művei nem csupán a hazában ismertettek. Sokat lefordított Kertbeny németre, Thalés Bernard francziára, s többi közt Hackländer „Ueber Land und Meer”-je nagy elismeréssel szólt műveinek eredeti és költői tartalmáról.

Számtalan, egymást erő betegség, mindig, visszakerülő bajok okozak, hogy költészete nem fejlődött úgy, miként jobb körülmények közt fejlődhetett volna. Azon is csodálkozhatunk, hogy a betegségek teljesen meg nem törék lelki erejét. De nem törték meg; ő szenvedései közt is dalolt és élceket mondott. Egy év óta csaknem mint előhalott járt az emberek közt, de mindig vigabó volt ő maga, mint azok, kik találkoztak vele és sajnálták. Elment vidékekre is, s mindenütt zajos hatású költői estélyeket rendezett, melyekben legszebb költeményeit szavaltá. Utójárta Gyöngyöst látogató meg, s ott is szavalt... de ez már szellemének utolsó föllobbanása volt. — Félholtan hozták vissza a császári fürdőbe, hol a nemes szívű „irgalmas szerzetesek” már régóta nagy részvéttel ápolták, s egész családja iránt áldozatkészséget tanusítottak.

A költő végnapjaiban, sem veszté el lélekerejét. Tudta, hogy meghal, s elbucszott két szép fiától és jó nejétől, ki folyvást ágynál sirt és imádkozott. Azután megszűnt beszélni, de nem veszté el eszméletét. Febr. 12-én délben meglátogatót, s bár nem szólt, a szemébe szókban könyt tanusítá, hogy megismert. S aztán még azon éjjel 11 s 12 óra között meghalt, neje és barátja Szilágyi Virgil karjaiban.

A főváros jelenleg — és még napokig az irodalom e halottjáról beszél. Mondják, hogy pár hét előtt egy vendéglőben több társával együtt ülven, a költő előtt levő vastag pohár kettő tőt, a nélkül, hogy érintették volna. Esetleg, de megtörtént. Akkor a költő egy pár barátja együvé sügött: „lélek, hogy vége lesz.”

S csakugyan vége lett. A költő, ki oly zajos vidor, nyájas órákat élt, ki annyit mulatott és mulattatott, a sok eredeti dal kedves szerzője, e mindenki barátja és senki ellensége, most némán, hidegen fekszik a temetőben. Mi, barátjai, alig tudjuk elhinni, s csak sokára fogjuk megszokni a szomorú gondolatot, hogy az ő vidor, kedves, eredeti alakjával nem találkoztunk többé soha.

VADNAI KÁROLY.

Attila nászéje.

(Műlapunkhoz.)

Az „Isten ostora,” a nagy hun király, kiről anny csodás rege szárnal, de ki valóban nemtöként hat t nemzetere, uj tüzet, uj lelket öntött bele, s hódításokra ragadá magával, azon reménnyel kecsgetvén azt, hogy ez uton egész világ urává emelkedhetik, s illelőleg a világ összes kincseinek juthat birtokába, annyival is inkább, minthogy a hadisten kardja, melyet ő iialt meg — ugyis legyőzhetlenekké teendí, és valóban tön is retentő hódításokat — haláláról semmi bizonyos nincs ismerve. A catalaunumi ütközlet után, ismét talpra állván midőn 452-ben Aetius ellen tort s ennek megbuynászkodása által némileg csillapulva hazatért, menyegzőjét volt megtartandó a szép Ildikóval, a nász éjjelén halt meg. Némelyek írják, hogy lakoma közben orrvérfolyás által támadtatva meg, midőn ettől kimerülten lefeküdt, bele is halt, — mások és ezékel Thiers, ki e hősről oly jeles művet írt, melyet Szabó Károly fordításában magyarul is bírnak — inkább a mellett vannak, hogy mérgezés, vagy összeesküvés következtébeni orgyilkosság áldozata lett. Képünk azon momentum vete fel, midőn Ildikó által nyughelyén életlenül találtatik. Halála után birodalmának elhalása, szétbomlása is kezdődött, miről azonban, valamint a hős életéről olvasóink a lapjainkban folytatolag közlött, magyar történelmi rajzok”-ban tüzetesebb, bővebb adatokat találunk.

Vegyes rovatok.

Nemzeti muzeum.

— A muzeum bebutorozását segélyező női bizottmány legutóbbi ülésében szóba jött, hogy a muzeum újra díszített helyiségeinek képei photographiák utján fametszetben vagy főrészben sokszoroztatassanak s az ebből befolyó jövedelem könyvek bekötésére fordíttassék. Az említett bizottmány működését közelebb végezi be, s utolsó ülését a muzeumi Széchenyi-teremben fogja tartani, mint mely e bizottmány hazafias fáradozásának közönségi lételet.

— A nemzeti muzeum régiségátár Bolza István gr. érdekes tárgyakkal gazdagította. Különösen érdekes két nagy, mintegy 24 aranyat nyomó Czelta eredetű arany gyűrű, melyeket 1788-ban Gyula városában ástak ki Ezenkívül több sajtósági alakú bronz-lánc is van az ajándékozott tárgyak közt.

Egyleti tudósítások.

— A bálók ideje már lejárt, emlékezzük tehát még meg a f. hó 7-én az „Európa” teremében tartott „orvosnövendékek báljáról.” Egyike volt ez az idejében a legszrebbeknek. Ráth József és L. enk G. orvosjelöltek, mint elnökök, élükön a többi bizottmányi taggal minden elköveték, hogy a termet a legnagyobb fényvel díszítsék fel, — a közönség, nem volt túlságos nagy (mi a tánczolókra nézve meg elonyos volt), de válogatott — s csak is díszes magyar elő nyok voltak láthatók. A háziasszony tisztát, a bájos gr. Károlyi Edéné viselte, mindenkit elragadván nyájas modora — és előzettsége által. A tiszta jövedelem felülhaladta a 800 forintot.

— A pesti lovaregylet a hazai lövésztés érdekében felterjeszté véleményét a helytartótanácshoz és főakadályát lövésztésitnek a következő négy ténnyben találja: 1) Jó tenyészanyag hiánya, s a nehezég, mely ennek beszerzésével jár. 2) A nemesebb tenyészanyagnak kevés kezében őszpontosság; mi nagyobb részt a főnobbikoknál tulajdonítandó. 3) A tenyészítés hanyag és czélszerűtlen kezelése minden osztálynál, különösen a föld népénél. 4) A versenyzés ügyének csekély lendületében.

— Adunántúli vinczellér, kertész és pinceszemester-képződe javára engedményezett sorsjáték még fennmaradt jegyei a napokban adatkai ki és küldettek szájél. Miután óhajtották volna, hogy mentul több elkeljen, a közönség tájékoztására e sorsjáték czélját röviden ismertettük: A jövedelemből egy töké fog alapíttatni, melynek kamatai évenként bizonyos számmal szegény ifjú segélyezésére fordíttatnak, kiket a részvényesek valamelyike az intézede ad kiképzetését végett. A buzás mart. 15-én megy véghez N. Kanizsan. Van ezen sorsjátékunk 60,000 darab 50 kros sorsjegye; szabadjegyei nincsenek. A nyerevényeket illetőleg megállapítottat: 20 fő-és 600 melléknyeremény. A 20 főnyeremény közül az első nyer egy 8 ló erejű gőzcsapógépet, a második egy 4 ló erejű csapógépet, a harmadik és negyedik egy-egy Bocskay-féle borsajtot, az ötödik és hatodik egy-egy kukoriczamorzsológépet, a hetedik és nyolczadik egy-egy szecsakavógót, a kilenczedik és tizedik egy-egy repavógót, a tizenötödik bezárólag egy-egy vasboronát, a tizenhatodikot a huszadikig bezárólag egy-egy Vidacs-éket. A többi 600 nyerevény is hasznos kerti és gazdasági eszközökkel fog állani. Mint valóban méltót ajánljuk a közönség folkaroló részvétele.

Irodalom és művészeti mozgalmak.

— A „Zen. lapok” írja, hogy a bekövetkező bőjti hangverseny-ideny alatt Hellmesberger is meglátogatja fővárosunkat világhírű vonós négyes társaságával s egy pár klasszikus hangversenyt rendezend a műveit közönség nagy élvezetére. Hellmesberger négyesei jelenleg a legtekéletesebbnek nevezhetők a művészi világban.

— Képgyűjtemény. Marasztomi, a festészeti akadémia volt vezetője, több becses festvényt hagyott hátra. Hogy e festvények a nemzeti muzeum számára megszerzessenek, a lapok többször ajánlották. Most gr. Andrássy Gyula, az ismert műbarát, állt a terv előre, s így remélhető, hogy sz. mihamarabb valósulni fog.

— Új regény. Bárá Podmaniczky Frigyes — „Az utolsó konyvesp” című regényét fejezték be. Mindenesetre esemény ezen a szépirodalomra sivar korszakban.

— Új zeneművek. Beküldetett szerkesztőségünk hoz: „Hat népdal Tóth Kálmán költeményeire zongorakísérettel”, szerző Mosonyi Mihály” és „Széchenyigárduló.” Mindkettő kapható Rózsaovogyi és társa műkereskedésében.

— Lap-átalakulás. A „Szegedi-Híradó” ezentul megnagyobbított alakban, s bővebb tartalommal ugyan-csak Szabados János szerkesztése mellett „Pusztaszer” czin alatt fog megjelenni.

— A Széchenyi-szoboremelésére szükséges mérési és egyenlősítési munkálatokat a városi mérnöki hivatal már megkezdette.

— Egy új „díszes társalkodó” van sajtó alatt. Szükség van rá, mert még művelt emberek is sokszor megfélekednek nálunk az illemről és díszes társalgásról. Példát mondhatunk. Azon tiszteletnél fogva, melylyel a jogtudori kar iránt viseltekünk, egyik helybeli nevezeteseget fölkeretünk arczsképe átengedésére. Ez azonban, a helyett, hogy illedelmesen előadta volna ez elleni kifogásait, megbizottunkat, egy fiatal író, oly szavakkal utasított el, mintha nem is művelt társaskörökben, hanem mindig csak nyers nép között forgott volna, mint egy hatalmaskodó gyári Auf-seher. Ajánljuk a nem sokára megjelenendő „díszes társalkodót.”

Személyi hírek.

— Földészítések a londoni világkiállítás alkalmából. Harmadosztályú vaskorona rendet nyert: Korizmis László, magyar kir. helytartótanácsos; a Ferencz-József rend kiskeresztjét: dr. Szabó József pesti tanár; Müller János G. n. szepeni jogakadémiai tanár és Fischer Mór, a herendi porcellángyár tulajdonosa; — koronás arany érdemkeresztet: Csilbert Robert, gutori földbirtokos, Egan Éde, Kőszeg melletti bérlo Jankó Vincze, pesti győrfőnök, s Ganz Ábrahám, budai vasöntő s gépjármók, dr. Jemny selmezi bányatanácsos, Poszner Lajos pesti papirgyáros; arany érdemkeresztet végre: Beregszászi Lajos, pesti zongoragyártó. Ezekon kívül a legfelsőbb megelegetés tudtal adatott: dr. Ranolder János veszprémi püspök, gr. Waldstein János kamarás s udvari tanácsos, és Torok Gábor, aradi földbirtokos uraknak.

Kereskedelmi, gazdasági és iparmozgalmak.

— Czegléden gőzmalom-társulat alakulására az engedély felsőbb helyen megadatván, részvények f. hó 25-dikéig 100 forintjával aláírhatók Pesten Rózsahelyi István urnál a megyeházában, valamint Duna Döme papirkereskedésében a kishíd-utcában. Az alakító gyűlés f. é. mart. 1-ő napján Czegléden fog megtartatni, melyre a részvényesek hivatalosok. A vállalat 2000 részvényre lesz alapítva, ezekből 1000 a czeglédi alapítógatók számára tartatik fen, a másik 1000 pedig nyilvános aláírás útján a közönségnek engedéltik át.

Szomorú adatok arra nézve, hogy az általános eljárányedés folytán mennyire alászállt házakban a földbirtok ára: Gr. Stom Iván csódtömegéhez tartozó bontmeggelyi kelenyei 60,000 forintra becsült birtok 6000 forint értékű lakházzal, 240 forint regale jövedelemmel, 640 hold, felében erdő, felében művelés alatt levő földdel, s különösen jó börtormó szőlőkkel, f. évi jan. 15-én másodsorú bírói árverésen 19,500 forintot; az ugyanazon tömeghez tartozó földmészi s 8000 forintra becsült részbirtok pedig 3000 forintot adatott el.

— A szabadták takarékpénztár tígye biztosítottak tekinthető, mert a részvények legnagyobb része már alá van írva, és várható, hogy a város is jelentékeny aláírással fog résztveenni.

Törvénykezési hírek.

— A gyilkossággal vádolt Soós Imre ellen a pesti városházban a napokban kezdetét meg nyolcz bíró előtt a tárgyalás. A vádiratok, melyek az előleges vizsgálat eredményét tartalmazták, az elnöknek kézbesítettek s ezek revíziója után fog a tulajdonképi végtárgyalás következni. Az iratok szerint Soós az ellene intézett vádakokat kereken tagadja.

Halálozások.

— Új gyászír, melynek ujabb meghazudtolását óhajtuk. A „P. N.”-nak ugyanis azt írják, hogy Ormódy Bertalan, kiről közelebbiről azon alhir terjesztették, hogy Pécsen párbajban megolett, a mult napok egyikén Eszéken agyonlötötte magát. Igen jóvaló szép kézsultsú fiatal ember hunyt el benne.

Hazafias áldozatok.

— Kis-Czellen Vasmegeében a budai népszínház javára táncvizsgalmat rendeztek, mely 339 forintot jövedelmezett.

— Jótékony adomány. Telegdy László debreceni ügyvéd 1000 forintot ajánlott az ott felállítandó gazdasági iskola alapítójére.

— A Békés-Csabán alakulandó takarékpénztárra ezen város lakosai 60,000 forintot írtak alá, s most már csak az engedély hiányzik, mikétsége kivül meg fognak kajni.

Balesetek és elemi csapások.

— Gyilkosság. Karczag mellett f. h. 5-kén reggel egy 19-10 éves ifjut találak meggyilkolva. Torka volt átmettszve s teste több helyütt halálosan megszurkálva. Ruhái elraboltattak, csak inge volt rajta s nyakravalója. Kiletét még nem tudják.

Közlekedés.

— A Dunagőzhajózási társulat Pest, Vác és Esztergom közötti rendes mindennapi hajójárát indított meg.

Vegyesek.

— Becses ritkaság. Erdélyben Verespatak mellett a felső-berkesi bányákban nagy mennyiségű jegezedett aranyat találtak. A kereskedelmi miniszter erről értesítette, bővebb kutatást rendelt. Eddig 26 font aranyat nyertek, mit most vizsgálnak — Bécsben.

— A m. gazdasszonyok egyletének alapszabályai legközelebb a nm. m. kir. helytartótanács által véglesen helybenhagyttak azon megjegyzéssel, hogy a pártfogó- és elnökő választása felsőbb jóváhagyás alá terjesztendő.

— Egy vállalkozó az Orczy-kertben legközelebb kioszkot fog építeni, hol nyáron át a közönségnek hideg étkek- és frissítőkkel szolgálnd.

— Bamatulos gyorsaság. A távrida ujbol remekelt Angolországban Cobden rochdalei beszédevel. Cobden ugyanis mult hó 18-án esti 8-tól 10 óráig beszédet tartott a Londontól 160 mérföldre eső Rochdaleban és ezen 2 egész óráig tartott beszéd már másnap reggel egész terjedelmében megjelent a „Daily Telegraph” című lapban. E beszédet Rochdaleban egyszerre egész sereg gyorsíró tette papírra, kik vasuton rogtón Manchesterbe siettek, hol 3 távrida-sodronyt egyszerre vetek igénybe. 19-én reggel 3 órakor Cobden egész beszéde már a „D. T.” irodájában volt, s egy óra mulva sajtó alá bocsátották a lapot. Reggel 4 óra után pedig már szétküldték a világra a csak h a t óra előtt, k é t óra hosszúság, 160 mérföld távolban tartott beszédet.

A szerkesztő postája.

B. Mész. S. urnak. A küldött 1 forintot jóvő előfizetésére írtuk át. Nekünk koteslességünk a reklamatióknak eleget tenni, mindaddig míg a lap kézhez jut. Csupán unigazolás végett jegeztük meg, hogy a számokat ne gyedszer küldtök. Reméljük, hogy eddig a naptár is oda jutott.

Th. K. R. urnak. Kívánságát nem teljesíthetjük. A szétküldésben egyesekre nézve nem tehetünk különbséget; az nagy zavarokra vezetne.

J. H. urnak. A naptár minden egész éves előfizetőnek megküldetik.

Nemzeti színház.

— Ha valaha, most csakugyan panaszt lehet a reptortól változatlanúsága ellen emelni. Mliába a lapok idegettségei (ha már uj nincs), egy-egy régi jobb darabot illetőleg! mégis csak ugyanazon egy körben forgunk, népszimű, rossz operai előadás és ismét népszimű. Rég idő óta most adtak ismét, és pedig szápmű közönség előtt, Hegedüs L. „Róma leánya” című tragoediáját; a színpereben Jókainé jelskedett mint mindig. Kovács Gyula mai játékával sok haladást tanusított.

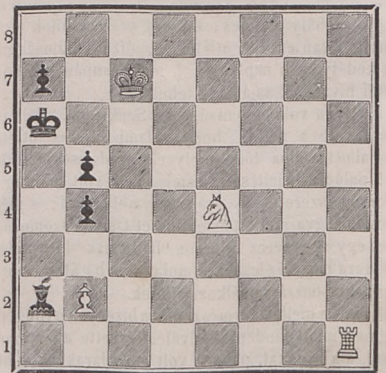
Budai népszínház.

— Már tizenhatszor adtak csaknem egymásután Offenbach „Dunanan”-ját. A színház e darabra mindig meglik. Legközelebb ismét egy új operette kerül színre („A dajka”), kívánjuk, hogy minden tekintetben hasonló sikert arasson. A népszínház személyete különben most már egészen rendezettebb, s az igazgató ujabbban ismét lépéseket tön, hogy néhány jobb vidéki színészt megszerezzen.

Sakk-rovat.

16-dik számú feladvány.

Bárá Meszina Istvánról (Nagy-Váradon). Sötét.

Világos indul s 4-ik lépésre matot mond.

TARTALOM: Vernet Horace. — Milton. — Felfedezések története. — Budai Julia. — Az északamerikai indiánok. — Szépirodalmi csarnok: Kőmives Kelemenné. — A visszatért fecske. — Tíz nap története. — Lisznai meghalt. — Attila nászéje. — Vegyes rovatok. — Sakk-rovat.

PEST, 1863. NYOMTATOTT ENGEL ÉS MANDELLONÁL

Mai lapunkhoz „Attila nászéje,” című nagy havi műlapunk van mellékelve.